

चांदोबा

जानेवारी १९६८

स्वर्गप्राप्तीसाठी घटाओढ

प्रजापतींना दिती व अदिती अशा दोन बायका होत्या. दितीची मुले वैव्य व अदितीची मुले देव यांची. माखवंदकी लहानपणापासूनच वाडत गेली. त्यांची नेहमी आपसात मारामारी होई. त्यांचे मांडण मिटविण्यासाठी प्रजापतीने देवांना स्वर्गाचे व दैत्यांना पाताळाचे राज्य वाटून दिले. नंतर तो आपल्या मुलांना म्हणाला— “तुम्ही आपापल्या राज्यात जाऊन रहा. एकत्र राहू नका.”

परंतु दैत्यांनी दृष्ट केला की त्यांचा स्वर्गलोकाचे राज्य मिळाले पाहिजे. देव म्हणाले, आम्हाला पाताळलोकात नको. आता हे मांडण मिटविण्यासाठी प्रजापती आपल्या मुलांना म्हणाला—“देवांपैकी एकाने आणि दैत्यांपैकी एकाने मूलोक्त जाऊन रहावे.

दोघां पैकी ज्याला जय मिळेल त्याने व त्याच्या भावंडांनी स्वर्गात जाऊन राहिले व दुघांनी पाताळ लोकात.”

दोघांनी त्याला होकार दिला. मूलोक्त जाऊन राहण्यासाठी देवांनी आपल्या पैकी एकाची निवड केली व दैत्यांनी पण आपल्या पैकी एकाची निवड केली. मूलोक्त मानव काते राहणेत हे दोघांनी जाऊन पाहिले.

“तू आपला उदर निर्वाह कसा काय करणार आहेस रे?” दैत्याने देवाला विचारले.

“कां, सर्व मेहनत करतात तरी मेहनत करून.” देव म्हणाला.

“ठीक, तर मग तू मेहनत करून आपला उदरनिर्वाह कर व मी मेहनतीशिवाय

आपल्या पोटाराण्याची व्यवस्था करतो.” दैत्य म्हणाला.

बोघे एका जमिनीच्या मालकाकडे गेले. त्यांनी त्याला काही काम द्यायला सांगितले. त्याने प्रत्येकाला एक गांवर व एक बैलाची जोडी दिली आणि जमीन दाखवून म्हणाला— “ही जमीन नांगरून शेती करा.”

बोघांनी शेत नांगरायला सुरवात केली. थोड्या वेळाने दैत्याला कंटाळा आला. त्याने नांगराचे बैल सोडले व त्यांना चरायला सोडले आणि स्वतः संध्याकाळपर्यंत झाडांखाली धोरत पडला.

त्याची शीप सोडली तेव्हा काळोख पडू लागला होता. देवाने आपले सर्व शेत छान नांगरून काढले होते. थोडे उरले होते ते दैत्याने नांगरले व बोघे जमिनीच्या मालकाकडे गेले. त्याने दोघांना एक खोली दाखवली आणि दुसऱ्या दिवशी वजाडच्यावर भेटावला सांगितले. खोलीत काळोख होता.

दिवसभर मेहनत केव्हासुद्धे देवाला छान शोप लागली. परंतु दैत्य दिवसभर शोपला होता म्हणून त्याला मुळीच शोप लागली नाही.

वजाडच्यावर बोघे खोली माहेर आले. देवाच्या अंगाला सोन्याची माती लागलेली दैत्याला दिसली. दैत्याच्या अंगाला काही नव्हते. कारण त्याने मेहनत केलीच नव्हती. त्याला धाम आलाच नाही. पण देवाच्या अंगावर निश्चया धापाचे फळ म्हणूनच की काय जी माती लागली ती सोन्यासारखी चपकळ होती, किंबहुना ते सोनेच होते.

जमिनीचा मास्कर देवाला म्हणाला— “तुम्हा अंगावर जे सोने जमले आहे ते तू टावून घे. काळ तू जी मेहनत केलेस त्याचे ते फळ आहे.”

दैत्य निराश झाला. "आज रात्री मी याच्या दुष्टाट सोने मिळवीन." त्याने मजारी निचार केला.

दुसऱ्या दिवशी नांगरायला मारुकाचे दुसरेच एक शेत दाखविले. देव आणि दैत्य ते नांगरू छगले. आदल्या दिवसा सारखाच दैत्याला थोडा वेळ काम केल्यावर कंटाळा आला. बैलांना खरायला सोडून तो एका झाडाव्हाली काळोख पडेपर्यंत घोरत पडून राहाला.

त्या दिवशी सुद्धा एकट्या देवाने दोघांच्या बाळाचे शेत नांगरून काढले. परी जाण्यापूर्वी दैत्याने आपल्या सर्व अंगाळा डिंग लावून घेतला.

वरी शेक्यावर मारुकाचे दोघांना दोर दोणी दाखवून त्यात आपापल्या बैलांसाठी पाणी सरायला सांगितले. दैत्याने एका दोणी जवळ आपल्या बैलांना नेऊन उभे केले व देवाने दुसऱ्या दोणी जवळ आपले बैल नेऊन नांगले. दैत्याच्या बैलांना मेहनत झालीच नव्हती म्हणून पाण्याला नुसते तोंड लावून ते बाजूला झाले. पण देवाच्या बैलांनी दोर भरून पाणी पिऊन टाकले कारण काम करून

ते दमले होते व त्यांना खूप तहान लागली होती.

दोणीतले पाणी संपल्यावर दोणीच्या तळाळा सोने दिसले. ते दाखवून मारुका देवाला म्हणाला - "ही तुझी आजच्या कामावड मजुरी. ये तू हे सारे सोन."

"आणि माझी मजुरी?" दैत्याने विचारले. तुझ्या बैलांनी शेतच अंग मोडून काम केले असते आणि सर्व पाणी प्याले असते तर तुझी मजुरी वेळील दोणीच्या तळाळा अमा जाली असती. पण तू मेहनत किडी बाहीस व

चांदोवा

तुझ्या बैलांनी पण केली नाही. मग मी काय करू?"

हे सर्व आकाशात उभे राहून देव पहात होते. ते म्हणाले - "आपल्या भावाचाच जय झाला. स्वर्ग आपला!"

पण दैत्यांना ते कळू नव्हते.

"मूर्खोक्त फक्त शेतकी हाच धंदा आहे, बाटे! तेथे मोठा समुद्र आहे. समुद्रात राहून उडर निवांढ चारविण्याची शक्ती कोणात जास्त आहे, पाहिले पाहिजे." दैत्य म्हणाले.

प्रजापतीने आपल्या दोघा मुलांना भूलीकानून बोळावून घेतले व म्हणाला - "तुम्ही दोघे होडक्या नेऊन समुद्रात जा व मासे धरण्याचे काम करा. जो जास्त मासे घेऊन आणील त्याला स्वर्गाचे राज्य मिळेल व दुसऱ्याला पाताळाचे."

देव व दैत्य निरनिराळ्या होडक्यांत बसून एकेक जाळे नेऊन समुद्रात मासे धरायला निघाले.

या खेपेस दैत्यांनी आपल्या भावाचा जय व्हावा म्हणून एका धुफि योजली. त्यांच्या पैकी काही समुद्रात बुडी मारून आपल्या भावाच्या जाळ्यात मासे मरू लागले.

देवाने आपले जाळे पाण्याबाहेर काढले तेव्हा त्यात सापडलेल्या माशांचा एक मोठा ढीग झाला. त्याच वेळी दैत्याने आपले जाळे वर काढले. त्यात व्हापट मासे होते. म्हणून जाळे पाण्या बाहेर काढतांना तुटून गेले आणि जाळ्यात सापडलेले सर्व मासे समुद्रात पडले.

अशा रचनेने या खेपेस देखीक दैत्य देवाला जिंकू शकला नाही. म्हणून देवांना स्वर्गाचे राज्य मिळाले व दैत्यांना पाताळ लोकाचे.

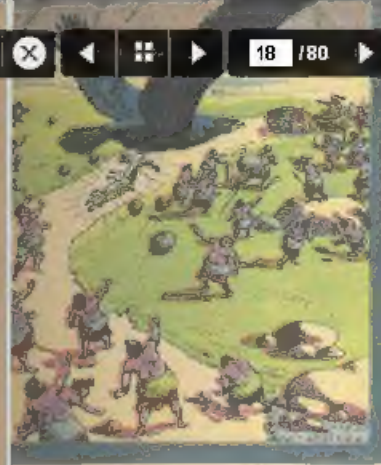

[१९]

[तूचोय होराच मंत्रिकाच्या अनुयायांनी पाताळकोटावर मरणाचा मार केला. त्यांचा परिणाम होऊन राक्षस जण काही दाऊच्या गुंतीत आपसांत मारासारो करू लागले. महाकली राक्षस हुतांच्या रथात बसून तेथे आला. विरूपने सोडलेला गरुडपक्षी त्याला बोवलेल्या मगरीच्या पितळाकट पातळकोटावर पिरऊन पालू लागला. - पुढे]

राक्षसांचे लक्ष काळ्या गरुडाकडे आहे, हे पण सोनेरी मगरीचे पिल्ल तिच्या पायाला महाकलीने ओळखले. त्याने आपला कां काँबकळत आहे ? सोनेरी मगरी सुद्धा हर्षाचा रस खावल्या आणि एकदा क्षर अवसात का !

होके करून पाहिले. त्याला पण गरुडाच्या राजा भक्त होऊन जागच्याजागी पायाला बांधलेले मगरीचे पिल्ल दिसले. उभा आहे हे पाहून एक म्हाराजा त्या पक्ष्यात त्याला विशेष असे काही राक्षस जवळ येऊन म्हणाला- "महाराज ! दिसले नाही. त्याच्यासारखे रक्षी त्याने आपले लोक त्या मगरीला आपले वडील पूर्वीकडील डोंगराळ प्रदेशात पाहिले होते. घोरकली समजून नमस्कार करित आहेत.

आपण देखील नमस्कार करावा. नाही तर त्यांना वारेक की, आपल्या मनात चिंतुर्भास नाही. आणि ते आपली निंदा करतील."

"हा गरुडपक्षी माझे वडील कसे अक्षणर ! यात खात्रीने काही तरी फस- कणूक आहे. एक आठवडाभर मी वाहता आहे, डोंगरावरून आपल्यावर कोणी तरी वाळत ठेवीत आहे. ही बातमी मला काळखंवर हे सर्व पहात होता. मोठ्याने गापूर्वीच मिळालेली आहे. हे तुम्हाला नाहीत नाही का ?" महाकली कहीसा रागानेच म्हणाला.

महाकली म्हणाला ते तो म्हाराजा राक्षस एक उंच दगडावर उभा राहून सर्व राक्षसांना संबोधून सांगत म्हणाला- "हा गरुडपक्षी डोंगरांत राहणारा एक आत्मला पक्षी आहे. महाकन्यान राक्षसराज घोरकली नाही. असे आपले महाराज महाकली सांगत आहेत.

ते ऐकून राक्षसांनी नेम भरून गरुड पक्ष्याला दगड मारायला सुरवात केली. काहींनी आपल्या मस्त महाराजांची बड्डा करणाऱ्या त्या पक्ष्यावर खंभपहार केला.

महाकलीने आपल्या अंगरक्षकांना जवळ बोलाविले व त्यांचा काही तरी रस्ता घेतला.

कारखोवरने गरुडाच्या पायाला मगरीचे पिल्ल बांधून त्याला सोडले यांत त्याचा जो डाव होता तो मुसवातीला बोडा सापळा. परंतु महाकलीच्या लक्षात तो डाव आपल्या बरोबर त्याने आपल्या अनुयायांना सावध केले. डोंगरावरून झुडपाबाद उभा राहून काळखंवर हे सर्व पहात होता. मोठ्याने हंथत तो म्हणाला- "सरोवराच्या तळ्याला असलेली ती खिळा आतांपर्यंत आपल्या लोकांनी कदाही असावी. पुढेत राहणारे

बांदोबा

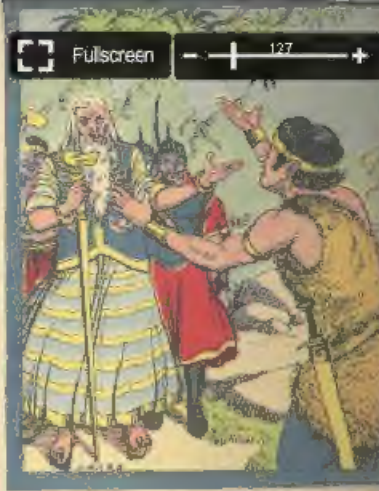
आपले अनुयायी खजून कर डोंगरावर आलेले दिसत नाहीत! अथ शोमवी! सनकर ये! सनकर ये!" असे म्हणत तो मंत्रदंड जोरजोराने फिरवू लागला.

इतक्यात डोंगर इतक्या जोराने हादरला की जणुकाही भूकंपच झाला. डोंगराच्या पायथ्याजवळ जमीन फोडून जोराने लडा-एवढे पाण्याचे फवारे पाताळकोटाच्या विशेने माहू लागले. अवलंबे सर्व प्रैदान पाण्याने भरले आणि पाणी पाताळकोटात शिरले.

वाचकांना ही गोष्ट आश्चर्य असेल की भुवाराच्या छपर्यातून पाणी दपटप गळू लागलेले पाहून कालखंडाचे अनुयायी पावळून गेले होते व त्यांनी ती गोष्ट मानिकाला येऊन सांगितली होती. त्याच्या मागचे गूढ हेच होते.

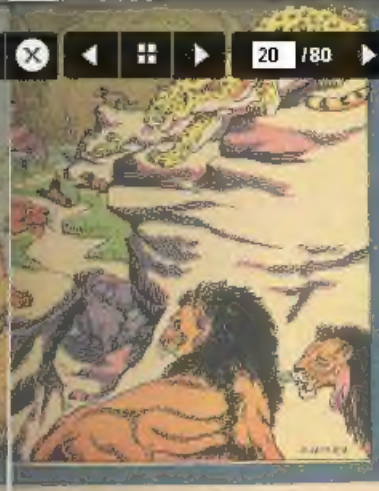
"प्रलय, प्रलय..."चा हाहाकार उठून गेला. म्हातारा राक्षस ओरडून म्हणाला- "घोरकालेश्वरचा, त्याचा वपमान झाल्याने आपल्यावर कोप झाला आहे. त्याचा हा दंड आहे. राक्षस जातींना सर्वनाश होणार आणि या सर्वांना जनामदार मढाकासी आहे."

तलावाच्या तळाळा जसविलेली शिळा चेल्यांच्या दोरसंठांनी ओढून ज्यांनी हा

प्रलय केल्या होता ते धावत काळखंडावरचढ जाले. थंड मोठ्या उत्साहाने म्हणाला- "महाबाविक आपला जन्म झाला आहे. ही शिळा ओढल्याबरोबर डोंगर फोडून पाणी धवधवसासारखे पाताळकोटात शिरले. तेव्हा डोंगर भूकंपसारखा हाडला."

"हा भूकंप नाही, प्रलय आहे, महा-प्रलय! मी सरोवराच्या तळाशी बुडी मारून कित्येक तास पाण्यात बंजवल्याने राहून तीन चार बायी खेळ गुपारे सणून ठेवले व त्यांच्या तोंडावर ती मोठी शिळा बसवून ठेवली होती. प्रलय करण्याची योजना मी

कित्येक दिवसांपासून आरवून ठेवली होती. सर्व पाताळकोट बुडेल एवढे पाणी आहे या सरोवरात. या कालखंडाच्या योजना अशा पुष्ट आप्तासाठी नसतात, पहा, प्रत्येक गोष्ट कशी हुकमी होत चालली आहे. परंतु त्या आधी कधी राक्षस डोंगरावर चढून पाऊल बाटेने पळून जाऊन स्वतःचा आपला जीव नाशवतील कदाचित. त्यांच्यापैकी कोणी पळून जाऊ नये या गोष्टीची सावधगिरी आपण बाळगली पाहिजे." असे सांगून त्या

हात लावला व म्हणाला- "मुझाव नाही का ऐकू येत?"

"हुर बाबासिद्धांची डरकाळी ऐकू येत आहे." विरूढ म्हणाला.

"होय! बाबासिद्धांच्या डरकाळ्या ऐकू येत आहेत ना?" मानिकाने स्मित करून विचारले व म्हणाला- "तेच ते कुंभीरने पाललेले बाघ व सिंह. त्यांना नोन हीन दिवसांपासून काही सायला विळालेले नाही. त्या एकुलत्या एका पाऊल बाटेच्या तोंडाशी ते येत आहेत. त्या बाटेने महा-कधी किंवा त्याचे अनुयायी बोणालाच पळून निसटून जाणे शक्य नाही. तिफडे न जाता आपण उभे आहो, या बाजूने त्यांनी पळून पाण्याचा विचार केला तर आपण आहोच त्यांच्या समाचाराला. पाण्यात बुडून मरण्याशिवाय गत्यंतर नाही."

"कुंभीर, बोच्या वेळापुर्वी कशिकांत व कांतिसेना दोघांना देऊन सरोवराकडे निघाला होता त्याचे काय झाले कळत नाही." अर्ध म्हणाला.

"माझा मित्र व शत्रु पुर्विद याची तल्ल भावको माया सिनगी पण त्याच्याबरोबर काही तरी ऐकू आल्यासारखा कानाला आहे, असे तू म्हणाला होतास. ती

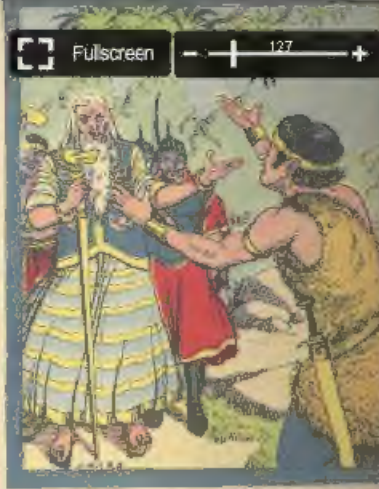
आपले अनुयायी खजून कर डोंगरावर आलेले दिसत नाहीत! बघ शोमवी! सनकर ये! सनकर ये!" असे म्हणत तो मंत्रदंड जोरजोराने फिरवू लागला.

इतक्यात डोंगर इतक्या जोराने हादरला की जणुकाही भूकंपच झाला. डोंगराच्या पायथ्याजवळ जमीन फोडून जोराने लडा-एवढे पाण्याचे फवारे पाताळकोटाच्या विघेने माहू लागले. अवलंबे सर्व प्रैदान पाण्याने भरले आणि पाणी पाताळकोटात शिरले.

वाचकांना ही गोष्ट आश्चर्य असेल की भुवाराच्या छपरांतून पाणी टपटप गळू लागलेले पाहून कालखंडाचे अनुयायी पावळून गेले होते व त्यांनी ती गोष्ट मानिकाला येऊन सांगितली होती. त्याच्या मागचे गूढ हेच होते.

"प्रलय, प्रलय..."चा हाहाकार उठून गेला. म्हातारा राक्षस ओरडून म्हणाला- "घोरकालेश्वरचा, त्याचा जपमान शाल्याने आपल्यावर कोप झाला आहे. त्याचा हा वंढ आहे. राक्षस जातींना सर्वनाश होणार आणि या सर्वांना जनामदार मलाकाही आहे."

तलावाच्या तळाळा जसविलेली शिला चेल्यांच्या दोरसंठांनी ओढून ज्यांची हा

प्रलय केला होता ते धावत कालखंडावरचल जाले. भद्र मोठ्या उत्साहाने म्हणाला- "महाबाविक आपला जप झाला आहे. ती शिला ओढल्याबरोबर डोंगर फोडून पाणी भवधन्वासारखे पाताळकोटात शिरले. तेव्हा डोंगर भूकंपासारखा हाळला."

"हा भूकंप वादी, प्रलय आहे, महा-प्रलय! मी सरोवराच्या तळाशी वुढो मारून विनंतीक लास पाण्यांत मंत्रबळाने राहून तीन चार जागी खेळू शुधारे खणून ठेवली व ह्यांच्या सोडावर ती मोठी शिला बसवून ठेवली होती. प्रलय करण्याची योजना मी

म्हाळसा त्यांना कोठे चुकीच्या वाटेने तर वेऊन नाही गेली!" विरूपने विचारले.

"आपल्यासमोर राजकुमारीला कसे वांचवायचे हा मुख्य प्रश्न आहे. आपण कर्दव राज्याच्या प्रजेला वचन दिले आहे की तिला आम्ही सोडवून आणू व राणी करू." धूमक म्हणाला.

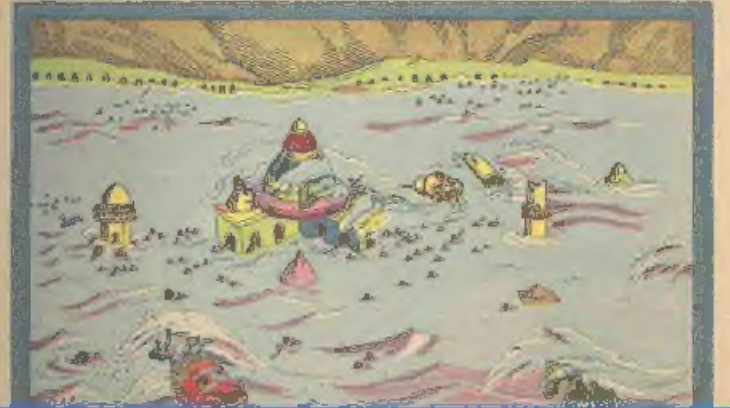
सोमकने होकारार्थी मान हलवून बळकावून तसाच अत्याचार करू जगेल खांबाळा लंबित अतलेल्या भात्यातून बाण काढले.

कालखंडाचे ते संभाषण इतका वेळ निमटपणे ऐकत होता. एकदम म्हणाला-

"मत्स्यकजण आपापला हेतू साध्य करून घ्यावा हेतूने बाग्यावर असेल तर सर्वांवरच एकदम संकट येईल. माझ्या बळिकांचा क्रूरपणाने

बघ करणाऱ्या त्या दुष्ट महाकलीचा बध करता आला तर माझ्या मनाचे समाधान होईल. पण तेवढ्याने काय फायदा? कारण त्याच्या जागी दुसरा राक्षस पाताळकोटाची गादी बळकावून तसाच अत्याचार करू जगेल म्हणून या राक्षस जातीचाच शेवट झाला पाहिजे. त्यानंतर राजकुमारी व मत्स्यक्या

शुल्का शशिकांत यांचा विचार करता येईल. बांडा बीर परा."

याचे उतर देण्याच्या हेतूने भद्र व धूमक काही बोलणार एवढ्यात पाताळ-कोटाकडून एक भयंकर आवाज काही तरी कोसळल्यासारखा ऐकू आला.

मांत्रिक व त्याचे अनुयायी त्या वाजूला धावले. त्यांनी वाकून खाळी दरीत पाहिले. दोंगराचा एक कडा पाण्याच्या ओघाने शिरले.

कोसळला होता, जे राक्षस त्यावर उभे होते ते पाण्यात पडले आणि मोठमोठ्याने ओरडू लागले. कित्येक, मांत्रिक उभा होता त्या दोंगराच्या नाजूक पोहोत येऊ लागले.

फाल्गुन मंत्रदंड उचलून म्हणाला—
“भद्र व धूमक! मी म्हणतो ते ऐका. शक्तिर्कांत व कर्तृमेना दोघे सुरक्षित आहेत. माझ्या बोलण्यावर भरवसा ठेवा.” असे सांगून त्याने मंत्रदंड त्यांच्यासमोर काही तरी दाखविण्यासाठी ठेवला व म्हणाला—
“पहा, या झाडासारखी दिसले का? त्यांच्या शेजारी कुंभीर उभा आहे.”

ते मांत्रिकाच्या मंत्रदंडाकडे पहात असता मांत्रिक म्हणाला—“भद्र! आपण मोठमोठ्या गोफणी तयार करून लपवून ठेवल्या होत्या त्यांचा प्रयोग करायला हीच संधी आहे. पोहोत काटाकडे जाणाऱ्या राक्षसावर नेम घालून मारा करा, संभाळून!”

भद्रने शाळी वावून गुहेतून बाहेर आलेल्या मांत्रिकाच्या अनुयायांना खणावून काही तरी सांगितले आणि ते सर्व झाडीत तसे मोठमोठे दगड ठेवले होते. ते गोफणीत पाहून तयार ठेवले व हुकूम होण्याची वाट पाहू लागले.

भद्र जवळ येऊन म्हणाला—“करा दगडांचा वर्षाच स पाठ्या पुकेकाला दम-

सदनास.” नंतर त्याने काही जणाना आणली दगड जमा करून जवळ न्यावला सांगितले.

थोड्या वेळाने दगडाचा वर्षाव सुरू झाला. दगड लागण्यावर ओरडत राक्षस बुडून मरून जाऊ लागले.

लोपर्थत पाताळकोटाच्या बऱ्याचशा भागात खूप पाणी शिरले होते. फक्त काही बुरूज पाण्यावर दिसत होते. बुरजांची कडा घसून काही राक्षस लोवत होते.

खाळी केसाळनेने पाणी पाहून गर- हाच्या पायाला बांधलेले मोनेक प्रगरीचे पिल्ल पाण्यात उडो मारायला धडपड करू लागले. म्हणून पुष्कळ प्रयत्न करून मुद्दा गरुडाला उंच आकाशात उडत राहणे अशक्य झाले. पाण्यापासून दहा चारा हातावरून तो उडत होता.

राक्षसांना महाकालीने समजावून सांगितले होते की, ती गरुडपक्षी व ते मगरीचे पिल्ल, यांचा मयत राक्षसराज पोरकली याचा काही संबंध नाही. तरी बुरजाळा कोठे गडप झाला! सर्व बुडून मेले तरी लांबकळणारा एक राक्षस मोठ्याने ओरडला—
“आपल्याला वाचवायला पोरकलेभर येत आहे.”

ते ऐकून सर्व राक्षस ओरडू लागले—
“पोरकलेभर महाराज! वाचवा, वाचवा आम्हांस!”

ते सर्व पाहून फाल्गुन मोठमोठ्याने हसू लागला. “पिरूप! अरे तू म्हणाला होनास तसा तुझा काळा गरुड सरोसरच देवपक्षी आहे रे. त्याच्या मदतीने आपण राक्षसांना खूप लढवले. पण महाकली कोठे गडप झाला! सर्व बुडून मेले तरी तो एकदाच जिवंत राहूला की काय!”
मांत्रिकाच्या चेहऱ्यावर चिंता स्पष्टपणे दिसत होती.

सर्तीनी पाण्याकडे लक्षपूर्वक पाहिले. एकापकी दोन हत्ती पाताळकोशाच्या बुक्या-
मार्गून पुढे आले. त्यापैकी एकावर महा-
कली बसलेली होती. दुसऱ्यावर त्याचे दोन
अंगरक्षक बसलेले होते. सर्तीने कपडे
पाण्याने भिजलेले होते.

महाकलीचे अंगरक्षक त्याच्या सांगण्या-
प्रमाणे डोंगरांवरून जाणारी भुयाराची चोरवाट
हुडकीत होते. त्या दिशेने आपल्या हत्तीला
फिरवून लिकाडे जात तो ओरडला "या
तवकर, त्या भुयाराच्या वाटेने आपण वर
जमिनीवर जाऊ शकले तर त्या मानिकाचा
शेवट झालाच, समजा. कांसिसेना फोटे
माहे! आणि तो राक्षसकांत कांटे थाहे!
दी दुष्ट मायामिगी वण बुडली की काय
वाण्यात? आणि कुंभीर विसत नाही कोटे?
त्यालाच सर्वांवर नजर ठेवायला मी नेमले

होते. कुंभीर...कुंभीर..." असा तो
ओरडू लागला.

"महाकलीचे होके ठिकाणावर नाही.
चला तर सर्व त्या भुयाराकडे कुंभीर त्याच्या
तोंडावर रानटी जनावरांच्या मदतीने तेथे
आरुधा उभा असो. परंतु राक्षसांसमोर बाध
व सिंह काय करू शकणार? आपणाला जशी
कुत्री तसे स्थाना बाधसिंह." असे म्हणत
कालशंकर शपथपा पावले उचलून त्या
वाजूला निघाला.

सर्व राक्षस राजाच्या पाठोपाठ भुयाराच्या
तोंडाकडे पोहोत आऊ लागले. मानिक
त्यांच्या आधी भुयाराची वाट चढत उतरत.
काही ठिकाणी शब्दशः रांगत, राक्षस
पोचण्यापूर्वी भुयाराच्या तोंडामुळे पोचला.
त्या बाजूला कुंभीर व त्याच्या जातीचे काही
राक्षस दिसले. [पुढल्या अंकात संपूर्ण]

वृक्ष प्रकल्प

विकलाकाने आपला हड्ड सोडला नाही. ती
झाडाजवळ गेली. प्रेत खांब्यावर बसून
पेटले व नेहमीप्रमाणे कांहीं बोल्याशिवाय
स्वस्थानाच्या दिशेने जाऊ लागला. तेव्हा
प्रेतांत बसलेला वेताळ त्याला म्हणाला—
"राजा! तू कौण्डी फलांक्षा ठेवून एवढे
कष्ट करीत आहेस हे नाही मला माहीत.
हवमीबापमाणे फार मोठ्या फळाची अपेक्षा
सोडून वेताच्या फळाची अपेक्षा ठेवून जे
मिळते त्यातच आपले नशीब समज.
दुखा त्या हवमीबापा मोठे सांगतो, ती
लक्ष देऊन ऐक." असे सांगून तो मोठे
सांगू लागला.

महानदीच्या काठी एका जागी हवमीबा
सांबाचा एक तरुण हुबक तळाबाचे पाणी
कावून शेती करीत असे. काही दिवसांनी

वेताळाच्या गोष्टी

तलय कोरडा पडला आणि हयग्रीवची दोन्ही बंड पडली. म्हणून पोटापाण्यासाठी त्याला जंगलाचा आश्रय घ्यावा लागला. त्याला फार काबाडकष्ट करावे लागत.

जंगलात फिरत असता त्याला एका जामी एक मुनी तपश्चर्या करीत असलेला विसला. हयग्रीवने रानातली कंदमुळे व फळे मुनीसमोर ठेवली आणि त्यांना नमस्कार करून हात जोडून उभा राहिला. मुनीने चकित होऊन त्याच्याकडे पाहिले व त्याने दिलेली कंदमुळे फळे स्वीकारून त्याला आशीर्वाद दिला.

त्यानंतर रोज हयग्रीव कंदमुळे आणि मुनीच्या समोर ठेवू लागला. तो मुनीचा नमस्कार करून आपल्या कामाचा निवृत्त जाई. असेच काही दिवस लोटल्यावर मुनीने त्याला एके दिवशी विचारले— "जाण पौर्णिमा आहे. तुला काही मागून घ्यावयाचे आहे का? बाहेर ही वस्तू मागून ये." "

हयग्रीवला कष्ट फाय ते दारिद्र्याचे होते. म्हणून म्हणाला— "प्रभो, मला एक हजार सुवर्णमुद्रा द्यावा! माझे सर्व आयुष्य सुखाने जाईल."

"तथास्तु." मुनी म्हणाले. हयग्रीवने घरी जाऊन पाहिले तेव्हा त्याला एका भाऊवात सुवर्णमुद्रा दिसल्या. ते घन मिळाल्याने त्याच्या आनंदाला पारावार उरला नाही. हुत्किपेमुळे त्या मुनीविषयी त्याच्या मनांतली सच्ची दुष्भावली. म्हणून त्याला आता जंगलात जाण्याचे काही कारण उरले नव्हते तरी तो रोज रावात दूध व फुले फळे नेऊन जाई व ती मुनीसमोर ठेवून त्याच्या आशीर्वाद घेऊन घरी परत येई. आपली कुतूहलता तो अशा तऱ्हेने व्यक्त करी. तो गरीब होता तेव्हा कोणी निचारपूस

करायला देखील भेट नसे. परंतु त्याच्या त्याला देऊ लागले व तो खुल्या हाताने खर्च करू लागला. अनेक चाहते त्याच्याकडे रोज येऊ लागले व त्याचे दिवैषी म्हणू लागले.

"अरे चांगलेसे पर धांपून घे. चांगले कपडे घालून जा. स्वतः पोटा भर खाव जा व आल्या नेत्यालापण दोन घास देत जा. पैसे खर्च करायला असतात. नाहीतर पैसा असून नसून सारखाच. तू नीट राह

पैसा असून नसून सारखाच. तू नीट राह त्यागवास तर थोरा मोठ्यांच्या मुली सांगून येतील व तुम्हाला भोरपणा देण्यात सुषय नाटेक त्यांना." असे उपदेश त्याचे हितेपी

त्याला देऊ लागले व तो खुल्या हाताने खर्च करू लागला.

असाच पाणसही एक नहिना लोटला. तो नित्यनिरमितपणे मुनीसमोर घेऊन ठेवीत राहायला.

एकदा मुनी त्याला म्हणाले— "आज पौर्णिमा आहे. काही इच्छा असेल तर ये मागून. मी तुझी इच्छा पुरी करीन."

"प्रभो, आपल्या कृपेने माझी गरीबी नाहीशी झाली. एका चांगल्याच्या मुलीशी लग्न करून सुखाने संसार करावा म्हणतो. माटेक त्यांना." असे उपदेश त्याचे हितेपी आपण सुंदर व सुणवती मुलीशी लग्न

करून दिलेत तर मी आपला फारफार आभारी होईन." हयमीव म्हणाला.

"ठीक जा घरी. वाटेसच तुला हवी तशी सुंदर मुलगी मिळेल. तिला घेऊन जा व तिच्याशी लग्न करून घेऊन मुखाने रहा." सुनी म्हणाला.

सुनीने सांगितल्याप्रमाणे तो घरी निघाला तेव्हा त्याला रस्त्याच्या बाजूला एका झाडाखाली उभी असलेली एक सुंदर मुलगी दिसली. हयमीवने तिला विचारले—“कोण ग तू? तुझे आई वडील कोठे आहेत व तू काही एकटी येथे उभी का?”

“मला नाही काही ठाऊक.” ती म्हणाली.

“तर तरा येतेस का माझ्याकडे? लग्न करून घ्यायला का माझ्याकडे?” त्याने विचारले. ती त्याला कबूल झाली. त्याने तिच्याशी लग्न करून घेतले. तिच्याबरोबर त्याचा संसार सुखाचा झाला.

आणखी दोन महिने छोटले. एकादकी हयमीवची बायको आजारी पडली. त्याने पुष्कळ औषधपाणी केले. पण गूण पडला नाही आणि त्यातच ती मरण पावली. त्याच वेळी त्याच्या वरत चोर फिरले आणि त्याच्याकडे होते नव्हते ते सर्व चोरून घेऊन निघून गेले.

हताश होऊन हयमीव पुन्हा सुनीकडे गेला आणि त्याने त्याच्यावर आलेल्या संकटाखिषी सांगून मदत करावी अशी विनंती केली. म्हणाला “सुनीधर! आपण दोनदा माझ्यावर कृपा करून वर दिलेत. परंतु मला त्यांचे जे फळ मिळाले त्याचा उपयोग मी वेळ शकलो नाही. मी होतो तसाच आज आहे. आपणच हातभार लावल्यावर वर उद्धार होईल.”

सुनी ‘येरे’ या अर्थी हाके हलवून म्हणाले—“आजच पौर्णिमा आहे. काही

इच्छा असेल तर मागून घे. मी पुरी करीन. पण लक्षात ठेव, हा शेंवटचा वर आहे. कारण हा वर दिल्यानंतर मी संपल्या आधी ज्या तळ्याचे पाणी माझ्या शेताला करून मिळविलेली चर्य सक्ती कृष्ण होईल. मी ज्या हिमालय पर्वतात जाणार आहे. पुन्हा मी येथे आदळणार नाही.”

“असे असेल तर मला पुन्हा धन व पत्नी द्यावी. मी क्षोणता ही नवा वर मागणार नाही.” हयमीव म्हणाला.

“तू वाटेला तो वर माग, पण एक गोष्ट लक्षात ठेव. हा शेंवटचा वर आहे.” सुनी म्हणाला.

हयमीवाने काही वेळ विचार केला आणि म्हणाला—“तर मला मला असा वर द्या जो ज्या तळ्याचे पाणी माझ्या शेताला लागते त्या तळ्यात बारा महिने भरपूर पाणी राहील.”

“ठीक. तथास्तु!” सुनी म्हणाला.

दुसऱ्या दिवशी हयमीव आपल्या शेताकडेला लागून पाहतो तो तसा वात पाणी भरलेले. त्याने शेत नांगरले.

“तू वाटेला तो वर माग, पण एक गोष्ट लक्षात ठेव. हा शेंवटचा वर आहे.” सुनी म्हणाला.

निघू जागली. जे पीक निघे ते निघून
त्याला पैसा पण बराच मिळू लागला.
त्याला मुली सांगून बंड लागल्या. त्याने
एका सुंदर मुलीशी लग्न करून घेतले.
त्याला दोन तीन मुले झाली. त्याचे पुढील
कायदा सुलाचे झाले.

येथवर मोठे सांगून वेताळ म्हणाला -
"राना" मला एका सोयीची शंका घाटने
हमग्रीमला पैसा व बायको दो मिनाय
मुलाचा कोणत्याही वस्तूची गरज वाटत
नव्हती मग त्याने त्यापैकी काही तरी एक
कां नाही मागून घेतले? त्याने मिसरीच
एक वस्तु का मागून घ्यावी? तू या प्रश्नाचे
उत्तर माहीत असून दिले नाहीस तर तुला
धरिणाम माहीतच आहे, तुझ्या दोघाची
शंका छकले होऊन तुझ्याच पायावर कोठू
लागलीक."

त्यावर विक्रमांक म्हणाले - "हमग्रीमने
तिसऱ्या वेळी जी बर मागितला त्याच
त्याचा मुलगाच दिमतो त्या पूर्वीच घराचे
आणि बायकोचे मुल त्याने अनुभवले होते
तरी त्याने प्रथम त्याच दोन वस्तु मागितल्या
होत्या. परंतु भुनीने जेव्हा त्याला मागून
कले की हाच दुसऱ्या बर, तेव्हा तो
विचारात पडला. पैसा व बायको रानावा
घरातली त्याला वाटत नव्हती त्याहून
जमिनीची शाश्वती जास्त वाटली वस्तु
पाण्याचा अभाव राना म्हणून त्याने तेंच
मागून घेतले. त्याला खरे सुख प्राप्तून
मिलले पण."

अशा तऱ्हेने राजाचे सैन्य भेग लागून
वेताळ प्रेतासह नाहीसा झाला व हाडून
फांदीला जाऊन लोंककळू लागला.

अचिरत

सूर्यकमळ

प्रज्वली नगरीचा राजा विशावसू याला
जिर्णोदय, पराक्रम, अनुजित आणि
धनवाना अशा चार मुले होती सर्व शूर
युद्धातून ते. सर्वान्वर बापाचे प्रेम
संलग्न होते. परंतु त्यांच्यापैकी एकाकडून
गान्धी मिळणे शक्य होते. हीच एक
काळजी राजाला वाटे. कोणाला राज्य
मिळणार हे ठरवून ठाकणे आवश्यक होते.
यामाटी त्याने एक उपाय योजला.

विश्ववसू या राजाकडून पाहून या
सूर्यकमळ असे. आश्चर्य
असे की या संपत्तातून प्रकाश दिले, ते
रुग्ण प्रभावती नगरीत असे तोपर्यंत
राज्यावर कधी संकट दुष्काळ, महापूर किंवा
गंगाई नली नाही परंतु काही दिवसांपूर्वी
न काणी व कोठे ते हे कोणालाच माहीत

नव्हते. ते असल्या ठिकाणी वाहू किवा
तमक्या ठिकाणी आहे, अशा अजूनचा मात्र
एक प्रेम. राजाने विचार केला त्या सूर्य
कमळाचे शोध लावील त्यालाच राज्य प्राप्त
गेल्याचे तसे त्याने बापला सुळांना सांगितले

शुभसुहर्त पाहून जीरे पाऊ बाप दिवाला
सूर्यकमळाच्या शोधार्थ निघाळे. जितेंद्र पूर्वे
दिशेला गेला. त्याने वाटेत जी कोणी
भेटला त्याला त्या सूर्यकमळा विषयी विचारले
काही दयविदी लोकांकडून त्याला कळले
की ते कमळ पूर्वेकडील कोणत्या तरी वेदात
वाहे म्हणून तो एका न्हानान वस्तुन त्या
केशन गेला. त्याने त्या वेदावर पाहू तेवला
अनेक नमो तेथील लोक त्याला पाहताच
एका हत्तीचा पुढे कळत त्याच्या चार बाजूला
घोळका करून उभे राहिले त्या हत्तीने एक

विषयवास फेरीत रचण वी हेत दोन्हा राज्यांत प्रमुक्त न होत वरून प्रभाक्षय प्रमुक्त त्या गच्छवैतक गोवर्ध सूर्यस 100 जेव्हा जळ

त्याच काळ दिवसाजी दुसऱ्या वेला वरच्या रवेत सळ वा यळत वरून दोन्ही कायदा गच्छ प्रमुक्त जेव्हा प्रभाक्षय तिबड कण्याचे ठरविले. यती हनीन्ध सोडित एक कुलाचा हार निर व याच्या पाठीमागून चालू लागले त्या हनीने या हारा जितेंद्रच्या गळ्यांत घातला

सूर्यकमळाचा छाय काय ह जितेंद्रला माहीत होते. परंतु त्या कमळामुळे जे नुकसान होत न त्याला कळके तेव्हा पाश्चिम सूर्यकमळ घालूनियांमही त्याने पाश्चिम्येन जी स्थान कळ व ठकट समजून त्याचा नाद याने साडून त्या घेव्हन नहे त्या त्याला माता भनायामही दान कळवे राज्य मिळणे न इथान त्याने चालण्या व देवाचे नृणां परवन त्याला गळविले ही वी सूर्यकमळाचा शोध करण सोडून दिले बाहे.

सूर्यकमळ वाहून काय वळ ठरवून आले दुसरा राज कुलपण परवळ पश्चिमला ह्या त्या राजा न राडवून दिले ह्याही निघळ किन्तु देश दिवत राहाल्यावर

दुसरीत याल सूर्यकमळाविषयी काहीच कळत नाही तो कांविदनगर नावाच्या जी याल तेव्हा तेव्हा राजकुमारीच्या भयंकराची लयाही बाळू अमक्याचे त्याला कळत नव्हते. ह्याच काळात त्याला ही राजकुमारी पद्मावती होती मलाह राजाकडे दयाल स्वयंवराला हजर झाली. त्या राजा याच सामून तो राजकुमारीच्या शायन वासन येतल राजकुमारी सर्वे रा जेव्हा पडत पराक्रम घेऊन होत नव तेव्हा यथार्थली नित पराक्रमच्या आख्याय बनतल घेतली

राजा, यती व स्वयंवराला हजर झालेले राजकुमारी याचे अविनशन के धारामागत ये भयानक पर पळत जावे राजाला मुखान नव्हता एकदा एक मुलगी होती तिचे नाव्ह ही ल्या राजाला तीच राजा माणार हे लक्षित होत म्हणून पर काला काळीर दशाची राजी लाली. अशा यतीने एका एका राजी राजा काळ पराक्रम सूर्यकमळाचा शोध काढण्यास उत्साह वाटेनासा झाला. त्याने राजा याचे वरिलाना दून पटवून तसे कळविले

तिसरा शत्रुजित दक्षिण दिशेला शेला, जे सूर्यकमळाचा शोध करताना दक्षिण समुद्र किनाऱ्यापर्यंत गेला त्याला वैशीक त्यातानी सांगितले की पूर्वेच्या देशात सूर्यकमळ होत राह काही दिवसापूर्वी जे कांजी नरा चालून तेथे शेला वही या स्थान वग पला ही माहीत कळवल्यावर राजा जन घरी परत गळ नहर ना वसुधाय राजा कळने पश्चिमकड नहराच त्या काढण्यास उत्साह वाटेनासा झाला. त्याने विहीला एका राज्यांत त्याचा भाऊ राज्य करीत आहे ह काळव्यावर तो राजाक मेटण्यामानी याच राज्यांत पला व

त्याला मर्या त्याने आपल्या भावांचे व भावज्यांचे अभिर्नंदन केले. चार दिवस त्यांच्या वरी आगम करून सूर्यकमळाच्या शोधार्थ तो उत्तरेकडे निघाला.

काही अंतर चालून गेष्टाकर त्याला समोर एक डांगर दिसला. तो डांगर सामान्य डोंगरासारखा नव्हता तर जवळ जाऊन पाहिले तर तो एक सुवर्णपर्वत होता त्या डांगराच्या दगडांत कमंडा करी पलास टाकून तो सोने होतेच. शत्रुजित जकित हाऊन त्या डांगराकडे पहात असता त्याला कोणीची त्याचा हात धरून थांबवत होती.

असल्याचा भ्रम झाला त्याने आपला हात सोडवून घेऊन साी वरून पाहिले तेव्हा त्याला कोणी दिसला नाही. जवळ पाहून कोणती तरी अदृश्य शक्ती फिरत असली असा विचार करून त्याने आपली नजरा उपसली व हवेतच तळवार फिरवू लागला. थोड्या वेळाने त्याला कोणी ओरडत असल्याचे ऐकू आले. त्याला एक राक्षसाच्या दारिद्र्याचे दोन मुपडे होऊन जमिनीवर पडलेले दिसले. राक्षसाच्या दोक्यातून एक सोळी बाहेर आली. ही सोळी हाती म्हणूनच तो राक्षस दिसत नव्हता.

राक्षस मरून पडताच जवळ पासच्या झाडीतून लोकांच्या झुडीच्या झुडी वेळ लागल्या व लोक 'महाराज की जय.' असा जवबोड करू लागले.

"कोण झुडी! मला 'महाराज' म्हणून का म्हणत आहां?" शत्रुजितने त्यांना विचारले. त्यांनी आपला परिचय दिला ते जवळच्या मुर्क वंश नाव न्या नगराचे रहिवासी होते. हा मुद्रणपर्वत त्यांचा होता. परंतु त्या डांगरावर एक राक्षस येऊन राहू लागला. तो अदृश्यपणे सावात प्रवेश करी व बाहेर त्याला धरून

खाई पडला त्याने स्वतः राजालाच धरले आणि राक्षस केले. कोणी सुवर्णपर्वताकडे भ्रमकडे तर तो राक्षस त्या मागसाळा ठार करून हातो त्या दिवशी तो राखून येत नसा यावरून तो 'सुवर्णपर्वत'नामनेकच काठ तशी रहात असावा असे त्यांना वाटले. सुवर्णपर्वताकडे कोणी जातो का हे ते पाहून ठेवून पहात कोणी आज नाही की ते आपल्या घरा बाहेर पडत नसा. राक्षसाच्या मूळ भाववाच्या सुवर्णपर्वताजवळ कोणी मनुष्य भेटला हे कळले की ते निर्दिष्टपणे आपले काम करित. त्या राक्षसाच्या अत्याचारातुळे कित्येक दिवसांवास्तून त्यांना सुख अनुभवायला मिळाले नाही असा राक्षसाच्या शत्रुजितने ठार केले. म्हणून त्यांनी त्याला आपला राजा केले त्याला सुवर्णपर्वतच मिळाल्याचा स्वयं कसब्याचा शोध काढण्याचा त्याचा उत्साहपण अंशाने त्याने ती गोष्ट आपल्या बंडिलाना सांगितली.

धवळ कीर्ती उत्तम दिशेला गेला होता. नृपकर्म मिळेपर्यंत माले फिरायचे नाही की चाढे धनायचाचे नाही असा त्याने भनाशी निर्धार केला होता. त्याचा प्रवास

पण तेवढा आरंभत गेला नाही. त्याला राक्षस हाच चमकडो गो ठार लागला तसनासा देश मोठा होत गेला. एवढेच नव्हेतर त्याला सूर्यकमळ विषयी बोडी फार सादृशीपणाने मिळत होती. काही बोडी नुसत्या गप्पाच होत्या, पण काही गप्पाच तो उरी त्याचा पुष्कळ वेळ पडत नसा धवळकीर्ती मुंबजी हुसंग कोणी असता तस आता पयस नव्हतेच म्हणून तसा

धवळकीर्तीने इतमंच्या नाही ऐकले होते की सूर्यकमळ एका वर्षी टिकत नाही.

बांदोबा

झाडी मधु मुकल्लेच वरवीं रुखा म
नाहती मिलाळ तें । कमी र तदाख्येन
मुद्रमाला विपरी इणी उधी द्याऊ नव
अवहतीच रत्नान वनात अलक्षयपा
हत्तक व चो मीम सगवार न लाप
कमत तें मीमल वळत येन । कावरा
व्याला पळ ती पळवो चरा मीम
'पसक त मुनी ते दणत तहून
मुद्रमाला विपरी कही मावती म
शकतल वसे वडून ना मुनीना मगावया
नपरा तेव्हात त्यास कोणी नरा
छाई व तवळीचा वचन 'कु पाळ

चांदोव

मुनीने त्या शिखाचे घंतेर स्वन मग
पाजवून दिले.

त्या पाठोपाठ चार पाच जण येऊन
मुनी समोर उभे राहाले त्यांच्या कपड्या
वळून व चारोप्यावरून ते चोर असल्यान
आले अवलकीतीला पाहले, ते हुचीजवळ
काही तरी सांगू लागले, धवलकीर्तनि
अहव्यपणे जवळ आा राहून त्यांचे बोलणे
ऐकून घेतले

“आ महिन्यात नगराच्या बाजूने कोणी
नवीन आल्यासारखे दिसले नाही.” एक
चोर म्हणाला

‘चोरी झाली वरि तारी वारच देका
काहे’ इतरा चोर म्हणाला
मुनी काही शब्द शिबरे करून म्हणाला
‘सुर्यकुल कोणी वसत नव्हते साही
अपल्याला दुसऱ्याच्यासाठी रावून व चोरोला
रेच्येच जाहीर करे वाह चरण मुद्र
छाह वार का मीम आहें सारे जरा
झाडे ना व रा इतर मजकूरचून कोण
काणार नाह व दुर्मीकडेच व चा जावई
चोर व दुर्मीक ना हेतू या शिवाय आपण
परस्पर वर वरचर करून अपसत भाडू हा
ती पर तवु समावा, मगाने स्वन व

कायकर वळ विल्लाशिवाय राजवाक्या-
नच धाडे तरी ते कमळ लपवून ठेवले
आहे म्हणून राजवाक्यांतले गुपित सांगायला
पयल्याला कोणी भेटणार पण नाही

‘आमन रा आला, ते म्हणाले, टीक,
आ राजाचा संपाचार आपण नेऊना, त्याची
गान तरी छाटून टाक, नाहीतर त्याला
पळवून व्याणून घुळावर चढवू, नाहीतर
राजवाक्याला आगलावू.” असेच काही तरी
ते बडबडले मुनीच सांग करून तसलेका
त्याचा सरदार त्याची समजूत घालू लागला,
शेई जयन कर रागेक ही काहीतरी उपाय
थोडून व गता दणने मीम होईल

धरुकीर्तनी त्या पार वेल शिबरी तहो
ती सगळ राजवाक्यात राका म्हणला
‘रागा मू राउकनेच’ विवद मंड्याळी
कळून व मर्याद ठेव रा मळ
पाली मळ

रावने मळविन मुद्रेने याचकडे
हवाला’ पण उपवाग फाय ते कमळ
रुळ आवे लायल नाही का

‘कमळ तर मुद्रया वळतच वहे, हे
मुद्रया मर्यात आह मुद्रयून वच मय
मु मय वरवीं मुद्रया दे मळ कमळ दणार

चांदोव

की फक्त मळ घेतलात मळ
आणि यान तनवार उपरात व तन
छाईवर घेतले

रागा वीव घोर तकोम मुद्रा मी
म मळ मुद्रया दे मळ मय व मळ
मी म न मय व मळ मळ मुद्रया
मळ मळ मळ मळ मळ मळ मळ मळ
मुद्रया मळ मळ मळ मळ मळ मळ मळ मळ
मळ मळ मळ मळ मळ मळ मळ मळ

‘कमळ तर मुद्रया वळतच वहे, हे
मुद्रया मर्यात आह मुद्रयून वच मय
मु मय वरवीं मुद्रया दे मळ कमळ दणार

रावाने तिथाना तीन रत्ने काढून दिली प म्हणाला "प्रत्येक जण एका मागून एक ते राजासारखे जनमोल वाक्य बोला"

"जिथे धोक्या असेल तेथे दुर्लक्षणा घोक्याचा असतो." एक जण म्हणाला.

"सुड घेऊन्याला सुडा दुष्ट जावे." दुसरा म्हणाला.

"सुर्वाला दंड हेच जोष होय." तिसरा म्हणाला.

नंतर रावाने त्यांना निरोप दिला प्रत्येकाला एकेक रत्न मिळालेले पाहून तिचे आनंदाने आपापल्या घरी जावयास

विचाले. रामा विचारी ये म्हणाले त्या विचारी मुळांच्या भोळेपणा बरेच विचार करीत आपल्या राजवाड्यात चाई चाईने तिघून गेला.

ही राजवाड्यात पोचला तेव्हा ज्योतिषी त्यांची वाई पहात बसत होती. रात्री राजा एका मुलम्यानी असून ज्योतिष्यापुढून त्या दिवसाचे भविष्य ऐकून बई ज्योतिषी तसेचोचपण जे खरे त सांगत अस. म्हणून ती बाळे ते कोणी ऐकू नये असे राजाला वाटे.

मुलम्यनी पावल्यावर ज्योतिषी राजाला म्हणाला "आजचा दिवस एका शुभदिवस आहे, कसकीच काळजी घेण्याचे कारण नाही. परंतु रात्री सावध राहणे नसे प्राणभय नाही. पण येणारे संकट आपले कळ दाखवून जाणार, स्वदे निश्चय"

ज्योतिष्याने प्राणभय नाही ह सांगून रुबावर राजाने त्या संकटाकडे प्रथम दुर्लक्ष केले परंतु थोड्या मळान मुलम्यातल्या विवाधने सांगितलेली सूची आटवली "धोका असेल तेथे दुर्लक्ष करण धोक्याचे होय" म्हणून त्या दिवशी रात्री राजाने जास्त काळजी वाहण्याचे ठरविले.

कोणी कदापिच विच खावला घालील मंशा निमार करून त्या दिवशी काळोख पडल्यावर तो जेवला देखील नाही. रात्रभर जागत राहून संकट केव्हा व कसे येते हे पहिल्याचे त्याने ठरविले.

त्या दिवशी रात्री तो आपल्या पट्टरणीच्या शयनगृहात गेला नाही आपल्याच खोलीत बसून विश्राम करायचा थान ठरविले.

त्या दिवशी राजा जेवला नाही म्हणून सैपावी काही फळे व दुधाचा पेळा ठेवून गेल. पण रात्राने त्याला देखील त त कावळा नाही.

खोलीत दिवा तेवत होता. राजा जागण्या बागी पडून वेगळे अवयव काय होते ते पहात होता.

रात्री राजाला मिडकीतून एक साप खोलीत येत आहे हे दिसले. म्हणजे त्या सापाच्या रूप संकट असत होते.

त्या त्या नसल्याने राग करून आपल्याचा बत्तार गाजाल कला इतक्यात त्या दमत्या विवाध्याने सांगितलेली सूची त्याला आटवली "सुड घेणा या दुष्टाचा दुर्लक्ष दूष पाजावे."

राजाने झटून तुघाचा पैसा सभाच्या चाटेवर बाणून देवला. साप दूष धिऊन आला तसाच बिभूत गेला

राजा उजाडेपर्यंत जगाा होता, परंतु विशेष असे काही घडले नाही.

उजाड्यावर महाराज झोपायला का घाले नाहीत याची जवकरी करण्यासाठी संजया दुसऱ्या रात्री झाले. तित रातला विचारले-“रात्रभर कोठे झोपायचे झाले” दोळे पाहून वाटते अणु काही रात्री झालाच काम का नाही स्वारीच.”

“होय, एतेच कारण होते पण तुझा त्यान्यारी काही संबंध नाही” राजा म्हणाला.

पण राणीच्या मनाचे सगळान त्या उत्तराने झाले नाही. राजाने सर्व काही नीट सांगितल्या शिवाय तिच्या मनाला जैन तरी

असे पडणार म्हणून ती याहुन आहुन पक्ष विचारू लागली व राजा भिमाऊल्या नाग्या काही तरी असंशय चाटेक ते उत्तर देऊ लागला

त्या दिवशी रात्री राजाने बरोबर रात्री दिले नाही तेव्हा राणी म्हणाला पटला ती म्हणाली “रात्रभर स्वारी काटेत नीट पळणार नाही तो पर्यंत मी प्रथून म्हणार नाही व स्वारीका पण हळू, डेणार नाही

“मुखात दड ह पळवे औपध आहे ही तिसऱ्या विद्याधराने सांगितलेली का राजाला आठवली. राजाने आपण काही केवली व राणीला दोन दिल्या

त्यानंतर राणीने कधी गनासुखीर हड केला नाही. तिने त्याला पक्ष का केवळ सोडून दिले. तेव्हापासून राजाने पुढील आयुष्य सुखी झाले.

विकलेला मुलगा

एका गावी एक नर्मदीक नवरा बायको रमण असून त्यांना एरच निरम भाल भाल नव्हते. पण देव हुरेन बायकोला जिवस गाळे. एक महिने मरत आल्यावर बायकोने विचार केला की कोठे दरी तीक्ष्णवान तिचे बाळंतपण झाले तर राणी मूल जन्माल येईल. ती गोष्ट पतीला पण पटली व दोघे जवळच्याच एका तीर्थक्षेत्री राण्यासाठी दिघाले.

यावात्राहेर एका जंगलासून बाघे लागले. गोरव बाई बाळज दगडी, विश्वातीसाठी कोट जागा आहे का दोघ पाहू लागली. नेहा बांधला झाडीपडीकडे एक झोपडी बनली. त्या त्या झांपडीतयळ रड झोपडीत एका सिद्ध पुरुष रहात होता. त्याने आपल्या दोक्यावर बडका आहे. दुसऱ्या दिवशी पहाटे त्याने आपल्या बायकोला

दिली. अभिनीकर अंग टोफताच बायकोला झोप लागली. पण नवऱ्याला झोप येईना रात्री तो सिद्धपुरुष आपला शिष्या-बरोबर झोपत असता नवऱ्याला ऐकू आले “त्या बाईला मुलगी होईल की मुलगा?” एका शिष्याने विचारले.

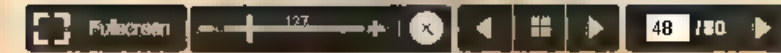
“मुलगी होईल. पण आईला मरण येईल. पुढे त्या मुलीला एक मुलगा होईल व ती मुलाल विवून टाकील.” तो सिद्धपुरुष म्हणाला.

ते एकूण नवऱ्याला फार वाईट वाटले. माझ्या बायकोला बाळंत झाल्यावर मरण आणि तिला होणारी मुलगी आपल्या मुलाला विकसार! हा काणाचा तरी क्षाप आपल्या दोक्यावर पडला आहे. दुसऱ्या दिवशी पहाटे त्याने आपल्या बायकोला

उठविले, विद्वपुत्रांचे आमार मजले आणि दोघे बाजला पुढे निघाले, तीर्थक्षेत्री पोचल्या पुर्याचे एका डोक्यावर चढी ती वाई बाळगेन होऊन तिच्या मुलगी आली व ती स्वतः मरण पावली.

हिंदू पुत्रांच्या नांडीची एक गाष्ट खरी झाली दुसरी गाष्ट काय वाईल ते वळत नाडी निघण्याला त्याने मनेशी निश्चय केला त्याने मुलीला संवत्सायक पण वाई डोकली गूढ त्याच्या मर्यादा घालून कडा आये मुलीची पाच वर्षाची झाली तो पर्यंत तो आगला श्रीमंत झाला.

नंदुर त्याने रावदावाडर पत्नी जाली एका मुल्लवचा मोठ्या स्तमाचा एक घर बापले आणि त्या घरात दाई व मुलगी दोघींच्या राहण्याची व्यवस्था करून दिली. त्यांना त्या संवाविचून खाडी उतरून बाणे शक्य नव्हते. त्यांना आवश्यक सर्व वस्तू त्या स्तमावरील घरात पावत्या होऊ लागल्या. त्याने हे सर्व एवढ्या खाडी केले की त्या मुलीचे लग्न होऊ नये.

त्याची मुलगी फार सुंदर होती. ती त्या स्तमावरील घरातच लहानाची मोठी झाली. बयाबरोबर तिचे सौंदर्यपण वाढत गेले. तेव्हा त्यामध्ये पण अस्तव्या.

एकदा ती आपल्या घरच्या राखीवर नां राहून बाहेर पडत होती दूर तिच्या एक माही खेला विसरत ती त्या राखीच्या राजकुमारासाठी शोधण्यास आला होता. तो शिकारीमाही त्या राखीवर आला होता. त्या मुलीने त्याला पाहिले तेव्हा तो शिकारीचा बाणचेंब घालून तयार रमा होता. तिन आपल्या दाईला बाहेर बोलावून त्या राजकुमाराला बोट दाखवून विचारले “ती

उद्. व लव घणी दिवतो आहे. त्याला काय म्हणत आहे.

“बाळ, तो प्राणी नाही ते माणसासारखे राजकुमार आहेत” दाई म्हणाली त्या मुलीचे नाव रूपगणी होते. दाई रूपगणीला राज एक गोष्ट सांगे त्याने कोणी तरी राजकुमार व राखीच्याच मोठीचे नायक किंवा नायिका असत. त्यांचा प्रेमविवाह होई व आयुष्यभर दोघे सुखाने रहात. म्हणून रूपगणीने जेव्हा राजकुमाराचा पाहिले तेव्हा सहजिकच तिच्या मनात निराळीच विचार येऊ लागले.

राजकुमाराने पण रूपगणीला सांगितले तिचे सौंदर्य हून त्याला अस्वस्थ वरून त्याने पुढे येऊन रूपगणीला हाक पारवी रूपगणी राजी बसून त्याच्याशी बसत येऊ बोलत उभी राहिली.

त्यानेच शिकारामा हा राजकुमार थंय बावून थंय लागला उगाचाच श्रीलक्ष्म झतकी यडली की परस्पर नां मरल्या शिवाय त्यांना एक संवत्स उरलाच तेव पडेना झाले रूपगणीने एक दाई माही मोडली ती घळत राखीच्या गेव वर बघून येई

दोघांची माथर्षे विवाह करून घेतला.

राजकुमार आला तो राज तीन दिवस तरी मारत्या विवाह ज्ञान जेमे त्याने तिला एक असली व पण कडदार दिला.

निर्गतीनियमाप्रमाणे रूपगणी राजकुमार हा ज्ञान तीन चार महने लागले तिच्या शिस्ताना तने किंवा दाईने तिच्या गुप्त स्वाहाविषया क हाच कळाविले नव्हते. राजकुमार पण आपल्या ५ गुप्त प्रेम संवत्साविषयी राजकुमार काही काही बोलला नाही कारण एका सामान्य कुळाने जन्मलेला मुलीला लग्न करून द्यायला

दाई ती टोपळी घेऊन सरळ राजः
वाङ्मयत येथी आणि तिथल्या हाभीना
म्हणाली "मी राणी शरवारांसाठी कुले
घेऊन आले आहे." तिने फुलाची किंगन
दार वगळ सगिनली

[illegible]

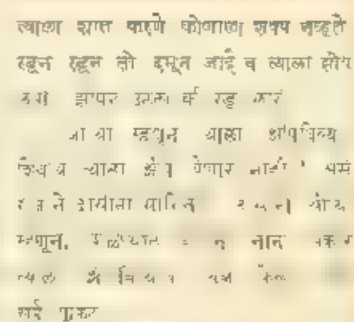
दोन वरहित अंगीकार कर मिळणार
 ह प्रकृत राशित द्वितीयां वरुत फुलांची
 त पकी घंडन थ थळ इतर मागवले.
 इत नी श्रुतीची प्रतीक वपनपवार राशीने
 पळव करुन कुं त हळ वषावरा सुवान
 फेला वरा फुले शरीर वसन फुलां
 मगवा प्रर व मुकवार एक भुल पिला
 श्रुतीन दिवत व्याच्य गारावपवत
 दो उच्च कल्याण जमनेल्ल राशीना घाटल

राजों ने त्या कुलसत्रीला कोलावून
ओणण्यासाठी दासींना पाटाविले. पण दासी
बाहेर जाईपर्यंत ती निघून गेली होती
म्हणून तो मुलगा कोणत्या होता हे कळणं
शक्य नव्हते. त्या मुकाबरेवर बांगठ्या व
काही बिंदे व पदके टेबलेसो विसरी

“स्वाश्रिते ह्य कोणत्या तरी उच्च
कुलानला मुक्ता असला पाहिजे याचा
आग्रह रावबाळात ठेवून घेऊ.” राजा
म्हणाला. रस्त्यावरून रस्त्या भाव घेतून या
न्यायाने राणीला पण त्या मुलाचे आश्रय
वाटत होते

मुलाखतले संगठन व पद्धत पाहून त
मी थोडक्यात संतुष्ट झाला त आला त
मुलागा जमलायाने थोडक्यात परत तो म्य
विषयी अजब काहीच वाटला तरी अजब
वृद्धिशीलीन थोडी अज्ञानदायक दिसली थ
तुम्ही, कोणतेच थोडे थोडे थोडे थोडे
मागे सोपी पाहून थोडी थोडी थोडी थोडी
थोडी थोडी थोडी थोडी थोडी थोडी

बाकी मंत्र टाक जाते, पण आई जवळ
नमन्यामुळे सुलगा दुधामादी फार रडे.

रा. जे. मन्त्रालयाने रेल्वी पटवरी वगैरे
मालवाहतवात येवजत आ कायदा खीत एकठा मळत
असणाऱ्या मुलाखा उगा करील तिला मोदे

बक्षिस देण्यात येईल. बक्षिसाच्या आशेने कित्येक क्षिपांनी येऊन मोठे जावाजाल बोव्या म्हणून त्याला झोपविण्याचा बत करून पाहिला. पण मुलाचे रुडणे थांबले नाही "आणखी सांवात बिया नाहीत का?" राजाने विचारले

"नगरबाहेर जंगलात एका जंगी एक शेंतरी महालात एक बी व तिची दाई राहतात. त्यांच्या मिश्रण ओणी बी जंगली नाही" मंत्री म्हणाला

"इतर क्षियांबरोबर त्या दोघी का नाही आल्या?" राजाने विचारले.

त्या मुलीच्या आपण निराव तिच्या दाव्या वज्र तबक जेवून घेईना त्याही उत्तरावर बक्षिसाची मागणी नोकत पत्नीला मिश्रण बाणून केड करून घेऊन राजाने आज्ञा केली व धन जे राजाने शिपाई रूपराणीच्या बापाय, केड करून घेऊन आले

"बी इवडी पिठवून राजधानीतल्या क्षियांना वा मुलाला ओघी म्हणून द्या. विण्यासाठी बोळकिले सर्व जे त्या माली नाही ना तुझा सलग्न क्षम का?" राजाने रूपराणीच्या बापाला विचारले

रूपराणीचा बाप म्हणाला "महापंज" साक्ष्य सुशीचे नगाव कम झाले नाही," पत्नेवर्धन मजून गाभा म्हटलेने पाहिले ते ही नाही आज्ञा आहे." राजा म्हणाला. विण्यात जाऊन रूपराणीचा बाप मुलीला घेऊन आला तिच्या घटून गात्र म्हणाला "हा मुलगा रडता राह करताना तुम गाणे ऐकून रडायचा थांबा ना तु त्याला बेकत राणे म्हण." राजा म्हणाला

रूपराणी गाणे म्हणू लागले,

कळ जे जे हे,
गुण बाप, म जंगी लडिवाला

चांदोवा

महापंज न

मुदक व जव वी खोखरी आहे हुनो मरिजाची, जाव जेवजती रे म्हणुनी पाळि हुका विकत्याचे, १३ २४ २५ पिसा हुने, थाळीत काढ बाजे का नलवल्या ते, आज हुने बिया जेव बाजेचे

रूपराणीने अंगार्यागीत म्हणताने मुलाने मरा घाले मुलगा क्षान झोरी गेला, ताने रूपराणीला उठ विनागे 'गुली' तुच या मुलगी आहे विनाग मग तु आणव्य मुलगा तम विवून व मारयम

रूपराणी काही नसलेली नाही, मान पारो करून घेतून हो

राजाने तिच्या मोठे भेसळ धावाजाने विचारत गुली! तू काव ते खरे सांग, तुल काव नी भीती क्षम, ना मुलाच्या बापाचे ज्ञाव सांग

रूपराणीने एकदा मान वर करून राज- कुमारकडे पाहिले व पुन्हा मान खाली करून बसली

राजकुमाराने तबरे वृक्ष सांगून राजाजवळ जम न गेली

रूपराणी पण रहत रडत बडिले-त्या पाय पडली, बापाने तिच्या उगी चकून पोटाशी धावे व म्हणाला "सात तुझा अपराध नाही तुझ्या जन्मापूर्वीच एका मिद्रपुरुषाने हे भविष्य वर्णवले होते मी ते भविष्य छोटे ठरविण्यासाठी ही सर्व लपट केले, पण विधिकिरित मिरविणे कोणाला शक्य आहे का?"

राजाने ते सर्व ऐकले व मुलाला क्षमा करून रूपराणीला बापकी लून म्हणून कबूल केले, त्याने क्षणक्या नाववाचे बापसे बाटमाटाने काढले

हरवलेल्या गाई

एका डोंगराळ प्रदेशात रामू नावाचा एक गरीब अनाथ मुलगा होता. तो कामाच्या शोधासाठी हिंडत असता त्याला हांगराच्या उतरणीवरील एका गावी एक शेनकरी दिसला. त्याने त्याला काही काम देता की म्हणून विचारले.

तो म्हणाला “गुराळ्यांचे काम करतील का? माझ्याकडे बघा गाई आहे. त्यांना शेन चरायला घेऊन हे काम आहे. तुला एक वर्षभर या कामावर नेमते. या अवधीत माझ्या गाई दुप्पट झाल्या तर ती तुला लक्ष करून देईन. पण गाई दुप्पट झाल्या बाहेर तर मी काय करीन हे सांगत नाही.”

शेतकऱ्याची अट रामूने कव्हा केली व त्याच्याकडे गुराळ्यांच्या कामावर लग्नला तो शेन बालकाच्या बद्दल गाई चरायला

घेऊन जाई व शेन्याकाळी त्यांना घेऊन परत येई.

एकदा तो गाईंना चरायला वेळून रानात गेला असता तेथे एक मुलगा आला. रामूबरोबर झाडाखाली बसून तो मध्या माळू लागला. काळोख पडू लागल्यावर रामू गाईंना घेऊन घरी निघाला तेव्हा तो त्याला म्हणाला “तुला एक गंमत दाखवई, ती गहा. मी सांगून त्याने लहान लहान दगड नेमा केले. नंतर त्या दगडांवर मय हाकल्यास रंग्या काहीतरी पडपडला. “काय असे कां करतो आहेस?” रामूने विचारले तेव्हा तो म्हणाला “मी या दगडांचा दंग करून शेंवर मय हाकला आहे. उच्च येऊन गंमत बघा या दगडांच्या रांगी तुला काजूच्या मिठाईचा बीज दिलेले.”

रामूने ते सर्व खरे पाहिले नाही. पण दुसऱ्या दिवशी तो आला तेव्हा त्या दगडांच्या दंगा या बागीं खरोखरच काजूच्या मिठाईचा बीज त्याला दिसला. रामू तेथे आला तेव्हा दुसऱ्या बाजूने तो मुलगा पण आला आणि निचाकू लागला. “पटली खात्री माझ्या मंचाची? मी तुला गंमतिले होणे ना? ये, आपण दोघे मिळून साऊ.” असे सांगून त्याने त्या काजूच्या बरतीचे दोन भाग केले आणि एक भाग रामूला स्वयला दिला. दोघांनी आपापल्या वाटाची बत्ती लाऊन राकली.

रात आपल्या वाटाची बरती पुरी संगवू शकला नाही त्या पूर्वीच त्याला भोवज आल्या भागवे झाले कारण दुसरे मुलगा चोरीच्या एका दोळीतल्या हेता त्यान रामूला जी बरती दिली जीनी नीत झोपेने थोरल हात म्हातुन रागून लवकर गाढ झोप लागली.

रामूला झोप लागल्यावर झाडाखाली लपून बसलेले चार चोर पुढे आले. त्यांनी रामूला हलकून पाहिले. तो गाढ झोपलेला आहे या गोष्टीची खात्री पटल्यावर चोरांनी

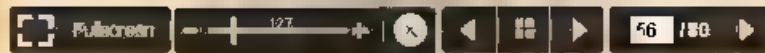

गाईच्या गळ्यात धांबळेच्या घंटा त्यांच्या पत्र्यासकट त्या मुलांना दिल्या. स्थाने त्या एका झाडाच्या फांदीला बांधून ठेवण्या आणि नंतर चोर व तो मुलगा गाईंना हाकून घेऊन गेले.

बऱ्याच वेळानंतर रामूची झोप मोडली. त्याला घंटा बाबत अतकथाने ऐकू आले. परंतु आवाज जाकाशाकडून येत असल्याचा भास झाला. म्हणून त्याने वर पाहिले. तेव्हा त्याला फांदीला टांगलेल्या घंटा अंधूक दिसल्या. बाप्याने फांदी हाकू लागली तेव्हा घंटा वाजू लागल्या. प्रथम

त्याचा वटले की होते गाई खत आहेत व त्यांच्या गळ्यातले छुगळ व घटा वाजत आहेत. म्हणून तो मध्ये कित्येकदा झोप मोडली तरी पुन्हा झोपण. बाता त्याची चर्मली झाप भाडली नन्दा खूप कळोन पड्या हान' म्हणून त्याने हिता, मरु केन्हीक गाय लला दिसली नाही युगक प रडा वावर हाया व झाडावर बटून त्याने झाडून घेतल्या अ ७ घरी गेला माळकाला म्हणाला ' गाईना काणी साबून घेऊन गेल्यामागून दिसून आहे' आणि, मात गाला कळून आ र हाला

माळक व मृश गगावला गाईची स्त्री गाई बाजला गाईची 'गागा' चान जापरुवा मुलीला बोलाविले आणि म्हणाला "याला देवीला इता नक जणांसोवर नव था"

मृश-य दिवशी मलेकान रामुला बोलावून त्याच्या हातात एक पोने दिले व म्हणाला "या पोनेकत बासलीचे काटे बापि चिनेना काटवया मरून घेऊन ये"

रामु रानात गेल. पोत्यांत त्याने बासलीचे काटे व चिंचेच्या काटवया मरल्या व घरी निघला. वाटेवर त्याला मासकाची मुलगी झावा मेटली म्हणाली "हे नू काय करतो आहेस? बाबांनी तुला हे काटे व चिंचेच्या काटवया सोडून पाण्यातला कडाभाटी पाडाविले शान दे नाही का कळले? बासलीच्या काव्यावर तुला आडवा टाकून चिंचेच्या फाटीने जडवणार आहेस ते नू दे हे पाने टाकून आणि राय कड भाड्या घ्यावली गेतायचीन नक जणासा ही शिक्षा दिली आहे अ मर्च्या कडे शमर गाई पोच्या प्रायंक वेळी दहा वा प्रमाणे गोर मगाव्या गाई सोरून घेऊन गेले.

व घरी व पळला व शेव मरुवला गी म्हणान होता त्याच नावाने हाक मारले तर त्या उत्तर देत. माझ्या बाबांचा राग जाऊन तुझ्यावर त्याची मर्जी म्हणवी मर नूळ, वाटत अमळ तर नू शंभर-या जामर गड पयत जाणून दे. नाही नम वा जाजुला येणाने माव काढ मर्कम

रामु हुशार होता. त्याने गुराक्याचे काम करून ठरविले. पण ज्याच्याकडे शमर गाईहुन कमी गाई आहेत त्याच्याकडे नोकरी व कसण्याचे त्याने ठरविले. एका गाची त्याला असा माळक मिळाला. रामुने त्याच्याकडे जाऊन गुरे राखण्याचे काम सांगून घेतले

तो म्हणाला "तू आदी कसा वेळेवर आला आहेस पहा. मला एक गुराली हवा आहे. पण कोहा अटीवर मर्कम समतीक तर रहा गाई तर नार लाग म फक्त तीनच यदिने तुला काय देणार आहे तुला मी निराळा पगाम पमा देणार नाही तीन महिन्यांतवर नक गाई नू बोलावला प्ररावर तुझ्यातवेळ येऊन उभ्या राहतील त्या तुझ्या तोंड तुला पगाम य पलीकडे तुला निराळा पगाम मिळणार नाही

हा मनुष्य गोरकडून गाई विकत घेत असे. तोंड त्याचा धंदा होता. सौदा पटवून स्वस्तात सौदा पटला तर तो गाई विकत घेई. अशा ठेकेने त्याने शेवोनशे गाड पकड केल्या होत्या

रामु हे फक्त थोडा नक ठेक मही की त्याच्या मुला मालकाच्या गाड व गव शोरकडून विकत घेऊन गळ्या माले व धारण त्याने 'मामगली' म्हणून हाक धारतात काही गाई येऊन त्याच्या दवळ उभ्या रहान त्याने तीन महिने त्याच्याकडे नकरीवर कम मही पम झले दावरच्या

दिवशी मालकाने त्याला बोलावून म्हणाला "बावरे, झाले तीन महिने. उद्या व सोपड्यावरी जा. बोलावल्यावरुन बघा गाई तुझकजबळ उज्या राहतील त्या तुझ्या, त्यांना तू घेऊन जा."

दुसऱ्या दिवशी सकाळी रामू गावात गेला व चार घडीलुधऱ्या गावकऱ्यांना बोलावून घेऊन आला. त्यांना पाहून मालकाने त्याला विचारले "यांना बोलावून कशासाठी आणले आहेस?"

"सहज, सनना, काही गाई मी बोलावल्यावर मड्याजवळ आल्या व मी त्यांना घेऊन जाऊ लागलो तर कोणी म्हणले की मी त्या जौधन घेऊन जातो आहे. म्हणून भटीप्रधाने माझ्या पगाराच्या म्हणून ज्या गाई हांसील त्या साक्षी ठेवून मी देणार आहे" तो म्हणाला.

"ठीक, तर मग बोलाव गाईना!" मालक रागाने म्हणाला.

रामू, गाईच्याजवळ न गेला 'भाम्ब-छत्ती' असे नांव घेऊन गाईंना एक एक हाक मारू लागला. थोड्याच वेळात संभर गाई पुढे येऊन त्यांच्या चारी बाजूला घोंकली करून उभ्या राहाल्या. रामूने सर्वांसमक्ष त्या गाई हांकून नेल्या व आपल्या जुन्या मालकाकडे गेला

म्हणाला-"या ज्या, तुमच्या दहा गाईंच्या संभर गाई करून घेऊन आलो आहे."

ज्ञाता भावत जाऊन गाईचे घुंगरू घेऊन आली व ते गाईंच्या गळ्यांत बांधून टाकले. ज्ञानाच्या बापांने रामूला वचन दिल्याप्रमाण आपला जावई करून घेतले.

एकदा आहे जगासंधाने जगातल्या सर्व कथिताना एकत्र करून बिनाकारण मथुरेवर कक्षा म्वारी केली हे तुम्हाला माहीतच आहे. हे सकट अद्याप पूर्णपणे टळलेले नाही. आमच्या आगात शक्ती व सामर्थ्य भरपूर आहे आपल्याप्येडे दृष्टी, जोडे व रथ चढेन करलेला सजिना आहे. परंतु या भलांना उपशेग क्षय! म्हणून स्वारी केली की या सर्वांचा नाश होतो व पुन्हा आपल्याला जमवाजमव करावी लागते. एखादे वेळची गण्ट असेल तर त्याला ही हरकत नाही. पण हे निव्व होत आहे व पुढे होत राह-

णार म्हणून येथून निघून जाणे मला तरी इष्ट वाटते. यापण कोठे तरी दूर जाऊन राहणे बरोबर होईल. तिकडे थोडा तरी आराम मिळेल."

कृष्णाची सूचना यादवांना पटली कारण जरासंधाचा वध करणे अशक्य होते. त्याचे सैन्य क्व अफाट होते. युद्ध जाऊ ठेवणे शक्य होते. पण किती दिवस युद्ध कर-यार! युद्धाचा दोवट लवकर होणार नाही हे प्रत्येकाला कळत होते. दोन्ही पक्षांना ते आत्मघातीच ठरले असते. तेव्हा कृष्णाने जर एकादा अधिक मुरझित प्रदेश सुचवला तर तिकडे जाणे हितच होईल असे याद-वांना वाटले.

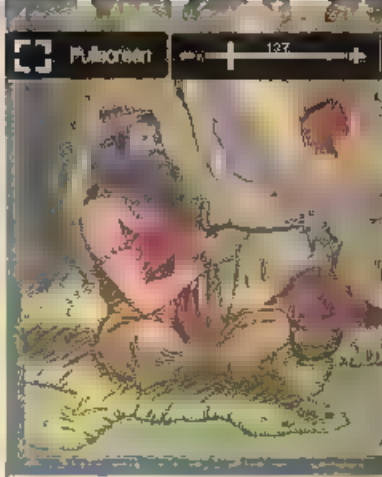
यादवांना घेऊन कोठे जायचे हे ठर वून कृष्णाने निघण्याची तयारी करण्यास सांगितले.

त्याच वेळी अशी बातमी आली की कालयवन हा मथुरेवर स्वारी करण्यासाठी निघाला असून त्याच्या मदतीला जरासंध पण येत आहे तेव्हा कृष्ण म्हणाला-"तर मग चला आजच आपण मथुरानगर सोडून निघून जाऊ. आजचा दिवस पण चांगला आहे."

वसुदेव, उन्नमेन, नलराम व कृष्ण निवाच्या-
वर त्यांच्या पाठापाठ क्षेत्रफळात आणि
त्यांच्या कुटुंबातील लोक, असंख्य हत्ती,
रत्न घोडे आणि आपली संगम संपत्ती बरोबर
घेऊन सर्व पथुरेहून पश्चिमकडे निघाले.
ते समुद्राच्या पश्चिम किनाऱ्यावर आले.
तो प्रदेश कुलापळांनी व वागावतीने
भरलेला होता. त्याच ठिकाणी कधी काळी
एकलव्याने द्रुणाचार्याची पूजा केली होती.

सोईची जागा पाहून त्यांनी बरे कांटे
वांघाव्याची व बागईत कोठे वसवण्याची
हे ठरविले. तेथे गर्वांनी पश्चा व
महान उल्लेख पत्र सुंदर तार समविध व
त्या नगरीचे नाव ठरवता येऊन सर्वोच्च
स्वतःच्या हाथींमार्गे स्वतःसाठी सुंदर घर
बांधून घेतल्या वस्त्याच्या मनांतून आतां
महाराज न त्या झाले आणि सर्वोच्च
समाध्द तान हाचवर्ती येथे राहू लागले. परंतु
द्रुणाचार्या तारीची स्थापना हाचवर्ती अनेक
नामने घाल्या

कृष्ण कथे हाचवर्ती स्थित नाही आणि
आत काळवर्तन येत आहे हे तेव्हा
त्यांनाही सुद्धा कळत नाही. नमुने सोडून
तो निघून गला त्या पर हाचवर्ती हाचवर्ती

नामने घाल्या तान स्थापन पण एक कारण
होते, ती गाष्ट नथी

पूजा कधी वृष्णी व श्रमर वंशाना
कधी तांत्राचा एक गुरू होता. आत
च जन्म श्रमभयंकर घेतले होते. सर्वोच्च
वाचका चगेवर हाचवर्ती नथी "शर्वा
ब्रह्म केली ही वा पुरुष नमून की पाहते
ते तेव्हा तारीय फार रंग आता ता
समातन समात निघून गेला त्यात वारा शर्प
नथीय हा श्रमर प्रमल हाचवर्ती शला
नत हा हाचवर्ती की त्याला व मुक्ती
हाचवर्ती व मुक्ती व अथक वीता रंग

चांदोवा

Pulsedriver 137 60 / 80

कृष्णवर्तन

ब्रह्मम गोकुलम तारन मथेन परत
मला ती सरळ कुशावर्तन येला
कृष्णान त्याचा परस्परशी केली त्याला
समस्कार केला तान व ते मऊ वसुदेव
काडे गेले वसुदेव कलात्मक न्हाते नटला
व गोकुलान काण कोण घेतले व क
म्हणून सर्व निचाहून घेतले सर्व हुन
सुंदर नगर हाचवर्ती कोठे ही न ही वंशवा
ल, काच्या मुखमायी साठी जे केल ते सर्वोच्च
कहून सांगितले म्हणाला "मी एका
नामी वसून काळही नदीला ब्रह्म वेध्यास
आडा केली पण ती अर्ध नाही तन्हा
मी व पक्षा नागाचा फळ बंदीत सोडून

नागर बोडला, म्हणून एक बोटा काळवाच
वृद्धावताना आता लो मुळे पांथ्याची
रती नथी नाही
मगच काही काळ ते हाचवर्ती एक
दिवर्ती त्याने खादवाची एक समा मगवकी
व नथ्याला "व पत्न्या वा मपरमरव
सुंदर नगर हाचवर्ती कोठे ही न ही वंशवा
अभिनीनामली सुधाक मरीन पण वरव
नाही वसुदेव वल्लभ दस व नथी
झाडे असले तरी आमचा जन्म या म रा
नागरीकच झाला. येथे परत येऊन चाव्ही
सर्व वैभव व मन्व उपभोगाचे परंतु अथक
येथे आल्यान श्रमच्या हाक्यान ही नगरी

देईल ही गोष्ट बबनेश्वर नांवाचा राजाकळकळी. त्याला भुलवाळू नव्हते तो गर्गीला आपल्या देशांत बोलावून घेऊन गेला. त्याच्या राहण्याची व्यवस्था त्याने आपल्या सहाय्याकधी गाईच्या बचभागी करून दिली.

गर्ग, तेथे रहात असता एकदा एक अस्सरा गोपीचे रूप घेऊन आली ती त्याच्या ओवरन राहू लागली. शंकराचा वर होता त्याप्रमाणे गर्ग व त्या जम्बरेला एक मुलगा झाला. त्याचे नाव काल्यवन ठेवण्यात आले. त्या मुलाला बबनराजाने स्वतःच्या भुलाभारखे वाढविले काल्यवन

पर तेजस्वी, बुद्धिमान व पराक्रमी होता. तो म्हळर होता, कधी कोणाचा आदर किंवा गौरव करणे त्याच्या मयी ही नव्हते.

क्यां बबनराजाकडे नावद आला तेव्हा काल्यवनने त्याला विचारले-“ जगांत सर्वांत शूर व पराक्रमी कोण आहे ?”

नान्द म्हणाला-“ यादवांहुन शूर कोणी नाही.” ते ऐकून काल्यवनला त्याच्या शौर्याची परीक्षा घ्यावी असे वाटले. सकनंशीम राजा हिमालयमर्नतांत रहात. त्यांना दम्पु म्हणत. काल्यवन मागे ठसे ते वागत. त्यांच्या मदतीने काल्यवनने एक सैन्य जमविले आणि इची, घोडे, तेचरे व उंट या जनावरांना बरोबर घेऊन तो मथुरेंवा ह्वालीला निघाला.

नारदाकडून कृष्णाला ही गोष्ट पळली होती. सर्व गोष्टींना विचार करून कृष्णाने मथुरा सोडून जाण्याचे ठरविले. तसा निक्षेप करून कृष्णाने सर्व यादवांना नैहमी सावच राहण्यास पण सांगितले.

कृष्णाने आणखी एक गोष्ट केली. त्याने एका मडक्यात एक काळा साप ठेवून मडक्याचे तोंड घट्ट बंद केले व एका दूता

चांदोबा

करवी ते मडके काळपवनकडे पाठवून दिले आणि कृष्णाच्या अंगात त्या काळसर्पा इतके बळ आहे असे सांगून पाठविले.

ते ऐकून काळपवन काहीच कोळला नाही. काळ सर्प होता त्या मळ्याला एक भोफ भाहून त्यांत गुंथ्या सोडल्या, त्याचि पुन्हा ते बडके कृष्णाकडे पाठवून कृष्णाला हा निरोप सांगायला सांगितले—“तू किती मोठा पराक्रमी असलास तरी मारीक भुंव्याच्या वेळ्यांत सापडल्यावर सापाचे जसे काही चालत नाही तसे तूसे पण काही चालणार नाही.” कृष्णाला त्या निरो-

पाचा अर्थ कळल्या दिवाय राहावा नाही. म्हणून तो मधुरेहून सावसांना वगेर येउन निघून गेला.

तो द्वारवतीहून सखाल बगैरे काही घेतल्या शिवाय एकटाच श्रुच्या नगरीत शिरला. परंतु तेथील लोकांनी त्याला ओळखले व “घरा त्याला, बकडा त्याला,” असे खेळ ओरडले. काळपवनला पण कृष्ण त्याच्या रावधानीत शिरला असल्याची बातमी कळली. तो देखील काही शस्त्रे घेऊन केत्याशिवाय तिथे आला. परंतु कृष्णाने त्याच्याशी द्वंद्व युद्ध करण्यासाठी म्हणून पुढे येऊन मलामी देण्यासारखे बाळ केले व शिताफीने एका मुहेत शिरला.

त्या मुहेत मांभता याचा मुठ्या मुचिर्कड झोपलेला होता. देवासुरांचे युद्ध झाले तेव्हा त्याने फार मोठा पराक्रम गाजविला होता. त्याच्या सहाय्यानेच देवांना जय मिळाला होता. तो युद्धाचा औषण कमी व्हावा म्हणून तेथे येऊन झोपला होता. देवांनी त्यालावर दिला होता की जो कोणी निद्राभंग करील त्याला मुचिर्कडने नुसते डोळे उघडून पाहिले तरी तेवढ्याने निद्राभंग करणारा मर्य होऊन

जाईल. ही गोष्ट कृष्णाला माहीत होती. म्हणून तो त्याच्या उशाशी लग्न करायला.

कृष्णाच्या पाठोपाठ काळपवन मुहेत निरग्रा. मुचिर्कडला झोपलेला पाहून व त्यालाच कृष्ण समजून त्याने त्याला लाथ मारली व म्हणाला “उठ, मित्रो! मागू आहे! कळते तू किती मोठा वीर आहेस तो.” असे म्हणत तो येऊन तोला.

तेवढ्याने मुचिर्कडाची ओर झोपली. तो उठून बसला. त्याने त्या मांभत्यावरले सगळे पाहिले आणि जेव्हा काही नव्या काळपवन जागच्या जागी बसा होऊन गेला.

नंतर कृष्ण स्वयं चित होऊन मुचिर्कड याच्यासमोर उभा राहून “म्हणाला तू मांभताने तू येथे आहेस हे मांभितले होतं. माझे काम झाले, बरे तर मी येतो.”

मुचिर्कडने कृष्णाला पाहून वकिल होऊन विचारले “पण मुर्ख! कोण! येथे दयासाठी आलात! हा मर्य झाला तो कोण! मी कंठापासून झोपले आहे! तुम्हाला माहीत असेल तर सांगावे.”

तेव्हा कृष्णाने ही कथा सांगितली— “वेदाचाराने नष्ट पण एक राजा होता. त्याला त्याला ययानी नांवाचा एक मुलगा होता.

क्यातीला पाच मुलगे होते. सर्वात मांभ्याचे गाल येथे. त्याच्या वेष्टांत वसुदेव नांवाचा एक महापुत्र्य वनमला. त्याच्या एकीने नांव देवकी. मी वसुदेव देवकीचा मुलगा. वसुदेवानाचा दुसऱ्या बाबकीने नांव रोहिणी तिला जो मुलगा झाला त्याने नांव वल्लभ. तो साक्षा मोठा माऊ. मला वसुदेव म्हणतात. तुझ्या कापाशीन मर्य झाल्य तो काळपवन. एक वर मिळाल्याने तो जन्मला व वसुन्ना एका वसुमुळे त्याचा नेवट झाला. तो माझा जडू होता. तू जेनायुगांत येथला ययानी नांवाचा एक मुलगा होता. जन्मलास व आतां ह्यापर चाव आहे

मुहेंतून वारेर आल्पावर मुचिकंदने मर्त्यलोकांत अल्पबुद्धीवाले, अल्पपराक्रमी आणि असे वायव्यमूर्ती पाहून राज्य करपाची ह्छा सोहून दिली आणि तपश्चर्या करण्यासाठी हिमालय पर्वतांत निवून गेला.

मुख्य भवूचा अशांतदेने वष शक्त्यावर कृष्णाने बलवचवचचा तैःमूर्तील मुख्यमुखा वीरांना अक्षप्रयोग करून छर केले. उरलेले तैःम्य त्याका शरण गेले. त्यांना बरोबर घेऊन कृष्ण दुःप्रावतीला परत आला. ते सर्व कळवयावर सर्व यादवांना छार आनंद साळ. त्यानंतर द्वापरवती नगरी निर्माण करण्याचे काम बऱ्या दमाने सुरू झाले.

द्वापरवती नगरी निर्माण करण्यासाठी कृष्णाने स्मरण करताच विश्वकर्मा हात जोडून उभा राहाला व विचारले—“प्रभो! माझे कां स्मरण झाले! कव आत्रा आहे!”

“स्मर्तात ईंद्रपुरी आहे तरी वा बूली-कांत एका सुंदर नगराचा निर्माण कर.” कृष्ण म्हणाला.

“जसा सुंदर नगराचा निर्माण कराव-चाचा असेल तर क्षहिजे. समुद्र बोडा गागे सकला तेव्हाच हे शक्य होईल.” विश्वकर्मा म्हणाला.

कृष्णाने समुद्राजवळ प्रार्थना केली. समुद्र प्रकंड झाला. तो बाग्योजन मागे सकला. तेव्हा विश्वकर्माने एक मोठ्या नगराचा निर्माण केला. सोन्याचा किडा, उंच वाटे, सुंदर राजमार्ग, सरोवरे व उघावे त्याने तयार करून दिली. राजवाड्यांत कृष्ण सिंहासनावर बसला. यादव प्रमुख त्याच्यानोबर यथास्थानी येऊन बसले. कृष्णाने विश्वकर्माचा यथोचित अस्कार केला आणि त्याला निरोप दिला.

अरण्यपुराण

[१८]

कावाला अस्वळ म्हणाले—“शिकार आहे चांगली.” जंगलातली जनावरे परत-राचे असाच तऱ्हेने घेऊन करतात.

“अस्वळ दादा का! शिकार आहे का काळू! मी मागल्या खेपेला शिकारीला निघालो तेव्हा खाली आदळता आदळता वाचलो. फांदीवरून माझा देह खाली सरकू लागला. सरकण्याचा आवाज ऐकून माकडांची झोप मोडली आणि त्यांची मळा शिव्या हासडल्या.” कावा म्हणाला.

“बिन पायाचा हिरवा किडा म्हणाली नाही का!” काळा वाघ म्हणाला.

“असं! माकड ते सुद्धा म्हणाली होय? मु-सू....” कावा रंगाने फूटकार सोडून जमाला.

“नाहीतर काय! तोंडाला येईल ते वडवळतात नाकने. तुझे सर्व दात पोषी छान पाडले असे देखील म्हणावी. म्हणून म्हणून कोकरेच गिळता येतात तुला. मोठी शिकार घन्याची शक्तीच उरली नाही, म्हणे.” वाघाने विश्वकर्मासाठी म्हटले.

कावाचं वय तसे मोठेच होतं. मोठ्या नापांग राग जाणवत की तो त्यांच्या तोंडावर दिसत नाही. कावाला जंग पिलवटू लागलेला पाहून त्याला राग आल्याचे वाघाने ओळखले.

माकडं रहायला आणखी कोटे तरी गेली आहेत. मी वाघाच वऱ्हातून बाळो तेव्हा त्याची चाळ वसलेली हाकचाळ मी दुखून ऐकली.” कावा म्हणाला.

“आम्ही माकडांच्या छिकारीकांचे निघालो आहे.” अस्वल म्हणाले.

“तुमच्या सारखे शूर व पराक्रमी माकडांच्या मागे लागला जाहा तर त्यांचे संक्षेप कारण पण असले पाहिजे.” काबा म्हणाला.

बाब म्हणाला - “खरी गोष्ट सांगू का? ही फळभाज्या खाणारी आणि ‘फिनफिन’ ओरडणारी माकडं माणसाचा तो पोर आहे ना त्याला उन्वळत घेऊन गेली आहेत. तुला माहीत असेल त्या पोरा विषयी?”

“होय मी ऐकले होते की एक माणसाचे धिजू खांडेच्या फळभात सामील झाले

होते. पण मला माही ते सरं वाटते.” काबा म्हणाला.

“त्याच्या सारखा पोर आणखी कोठे मिळणे अशक्य, मी बगदी खरं सांगतो बघ. काय हुस्कार आहे म्हणून सगळे खाण बहादुर पण तसाच. तो माझी कीर्ती वाढवणार आहे. आम्हांला तो जीव की भाण आहे रे!” अस्वल म्हणाले.

“प्रेम कसं असतं हे जाह्ये मला माहीत. मी त्याच्या कित्येक गोष्टी तुला सांगेन.” कबाब असे सांगत असता बाब म्हणाला - “रात्रभर मज्या मारीत बसू. आतां तो पोरगा माकडांच्या हातांत सापडला आहे आणि जंगलात ही गोष्ट सर्वांना माहीत पण जाह्ये की काबाचे दुसरे नाव ऐकून माकडांच्या जंगला शरकाप उडून जातो.

त्याचा दाही दहशत. मूर्ख, दुष्ट! त्यानीच मला हिरवा मासा म्हटलं नव्हतं का?” काबाचे विचारले.

“मासा नव्हे, किंबा म्हटलं होतं. मी आणखी काय काय ऐकले. सगळं सांगू लागले तर तुझ्या जंगलाची लाहीच होऊन जाईल. म्हणून मी जाता सांगत नाही.”

बांदोबा

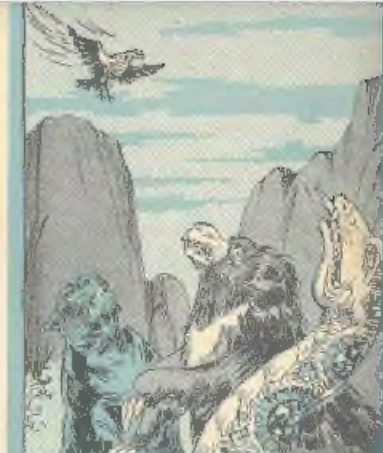
127

“असतं....! तर मग त्याच्या समाचाराला गेलं पाहिजे. त्या पोराच्या घेऊन ती कोठे गेली आहेत?” काबाचे विचारले.

“सूर्यास्ताच्या बाजूला. आम्हांला वाटत होते की तुला सर्व माहीत असेल.” अस्वल म्हणाले.

“मला? हँ कसं काय कळणार? मी माकडां वेडकांची शिकार नाही घुवा करीत. ती जवळ आली की मी त्यांना धरतो.” काबा म्हणाला.

इतक्यात आकाशांतून कोणी तरी हाक मारली - “अस्वला! इकडे वर पहा.” तो गिघाड्याचा आवाज होता. त्याने अस्वलाच्या शोषार्थे सारे जंगल पाहून घातले होते. ते पुढे म्हणाले - “मी मीबलीला माकडां-बरोबर पाहून आलो आहे. त्याने तुला तो कोठे आहे हे कळविण्यासाठी मला सांगितले. माकडं नदी पलीकडे माकडांच्या गावी त्याला घेऊन गेली आहेत. ते मोडकळीला आलेले एक पाव आहे ना तेथे. मी त्याला सांगितले की त्याने रात्रभर माझ्या साठी बटवाघळांची शिकार करीत राहिले. खाडी तुम्हाला शिकार करावयाची आहे. वरं तर येतो मी. मगसो!” असे सांगून गिघाड निघाले.

“अरे गिघाडदादा! पोटर खायला हवं आणि खूप शोष. या सेपेस मी ज्या जगाकराची शिकार करीन त्याचं डोकं तुझ्या साठी बगळून ठेवीन.” बाब म्हणाला.

“पण हे सर्व कशाळा? मी असे केलंच काय इतके उपकार मानावला? त्याने निराम सांगायला सांगितला, उडता उडता तो सांगून टाकला.” असे सांगून गिघाड आकाशात उडून गेले.

“ठीक वेळेवर त्याला पक्षांची भाषा आठवली. काय पण कुशामवुद्धी आहे

बांदोबा

त्याला." असे म्हणत असले कौतुक करित गाव डोळभू लागला.

"तुझ्या टपल्या खिळ्या असतील होक्यांत. आता आपल्याला त्या पडक्या गावी जायचं आहे म्हणलं." वाघ म्हणाला. ते पडकं गाव कोठे आहे, तिथंवा माहीत होतं.

"आम्ही नाही थांबत तुझ्यासाठी. मी च कावा होवो पुढे. तू हळू हळू ये पाठी मागून." वाघ म्हणाला.

"मला पाय नसले तरी मी तुमच्या सारखा लयकर येऊ शकून वरं का ?" कावा म्हणाला.

असले वार पावले जोराने धावले. पण थोडे चालल्यावर वाघा दाहू लागले. म्हणून त्याला बसवून लावले. बाकी दोघे पुढे निघाले. वाघ भरघाव चारी पायांवर धावत

होता आणि काबापण त्याच्या पाठोपाठ चालला होता. काटेड ओंढा लागला. वाघ पटी मारून पळीकडे गेला. पण अजगराळा धावावं लागले. ते पण हळू हळू पोहोत पळीकडे गेले. तरी थोडे मागे पडले. "कावा! तुला काय वाटलं तुलाच अस्त जोराने चालला येत." वाघाने विचारलं.

"मला लागली आहे थक! मला तो हाग असलेला वेडक म्हणाली होती नाही का ?" कावाने विचारलं.

"हाग असलेला वेडक नव्हे, हिरवा किडा" वाघ म्हणाला.

"एकच, चलो!" कावा डोळे सरळ बाटेकडे रोचून नाकून होता. त्याचा वेड पाण्यासारखा वाटेवर जणू काही वहात चालला होता.

पूर्व आफ्रिकेत खैरात येतात ओल्डवाय दरी आहे. इतिहास संशोधकांनी शोध लावून पर्वतारोहण मनुष्याचा व त्याच्या अस्तर गुप्तातील हत्यारांचा शोध लावला आहे. या श्रुति हे संशोधनाने कार्य १००-२०० हजे चालेल दृष्टी आहे.

